

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvusvaheliste suhete instituut
Euroopa uuringute õppetool

Kirill-Kevin Kabi

EESTI VALMISOLEK PAGULASTE VASTUVÕTMISEKS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Tarmo Tuisk,
külalislektor

Tallinn 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Kirill-Kevin Kabi

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 161592CTF

Üliõpilase e-posti aadress: cyril.kevin@redcross.ee

Juhendaja külalislektor Tarmo Tuisk:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEUHATUS	5
1. MIGRATSIOON	7
1.1 Migratsiooni olemus ja põhjused.....	7
1.1.1 Migratsiooni- ja lõimumispoliitika Euroopa Liidus.....	8
1.2 Lõimumine ja multikulturism	10
2. PAGULASKRIIS	12
2.1. Eesti roll pagulaskriisis	14
2.2 Integratsioon Eestis.....	14
3. UURINGU ANALÜÜS.....	17
3.1 Uuringu meetodika kirjeldus	17
3.1.1. Ankeetküsitluses osalejad	18
3.2. Ankeetküsitluse analüüs	19
3.2.1. Rahva arvamus - pagulaste lõimumine Eesti ühiskonda.....	24
4. INTERVJUUD	32
4.1 Intervjuu Sotsiaalministeeriumi esindajaga	32
4.1.1 Omavalitsuste valmisolek	35
4.2 Intervjuu Politsei – ja Piirivalveameti esindajaga.....	38
4.3.1 MTÜ Eesti Pagulasabi ja Eesti Punane Rist.....	40
4.3.2 Pagulaste vastuvõtmiseks valmisoleku terviseaspektid Eestis.....	42
4.4. Järeldused ja ettepanekud	42
KOKKUVÕTE	44
VIIDATUD ALLIKAD	47
SUMMARY	49
LISAD	52
Lisa 1. Küsitluse näidis	52

ABSTRAKT

Eesti valmisolek pagulaste vastuvõtmiseks.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli leida vastus küsimustele - kas Eestis elavad inimesed soovivad kaasa aidata pagulaste lõimumisele ühiskonda ning milline on pagulaste vastuvõtmiseks valmisolek erinevatel Eestis tegutsevatel institutsioonidel? Antud teema on aktuaalne ning oluline, kuna Euroopa pagulaskriisi tulemina seisab Eesti silmitsi uudse ja väljakutseid pakkuva olukorraga. Eesmärgi saavutamiseks viis autor töö uurimuslikus osas läbi 4 personaalset intervjuud ning rahva seas ankeetküsitluse, millele laekus vastuseid 210. Ühtlasi saatis töö autor küsimustikud MTÜ Eesti Pagulasabile ning kohalikele omavalitsustele üle Eesti.

Uuringu analüüsist nähtub, et Vabariigi Valitsuse ning ministeeriumite poolt jagatavat informatsiooni pagulastemaatikal ei peeta küllaldaseks ja pagulaste Eestisse saabumisse suhtub elanikkond pigem skeptiliselt. Vaid ¼ elanikkonna küsitluses osalejatest on valmis pagulasi kohanemisetapi ajal toetama. Asutuste valmidus ja võimekus on küll ajas kasvav, kuid massilise sisserände korral võib probleeme tekitada ebapiisav personali ja vabatahtlike abistajate hulk. Üks peamisi takistusi pagulaste lõimumisel Eesti ühiskonda on infopuudus ja seega peaks ühiskonnas tehtama laiemat ennetus- ning teavitustööd. Abiks tuleks vahetum seisukorra ja ülevaate andmine nii Eesti kui Euroopa Liidu tasandil. Jagatav teave peaks olema informatiivsem ja arvestades vene rahvusest elanike osakaalu võiks informatsioon olla kakskeelne - eesti ja vene keeles. On tõenäoline, et seeläbi suureneb ka vabatahtlike inimeste hulk, keda saaks kaasata pagulastega seonduvatesse protsessidesse. Käesolevas töös on autor ühtlasi välja toonud uuringu analüüsist lähtuvad integratsiooni soodustavad ettepanekud ning tähelepanu on juhitud ka terviseaspektidele. Analüüsima peaks pagulaste saabumisega kaasnevaid võimalikke terviseriske. Ükski uuring seda Eestis seni teinud ei ole.

Võtmesõnad: pagulaskriis, info ja kommunikatsioon, integratsioon, hirmud, terviseriskid.

SISSEUHATUS

Inimeste liikumine ühest piirkonnast teise ning ühest riigist teise võib olla ajendatud paljudest erinevatest teguritest. Põhjuseid rändeks võib leida nii indiviidi kui ühiskonna tasandilt. Nendeks võivad olla nii isiklikud arengusootid - parem haridus, parem töö, mitmekesisemad võimalused suuremas ja arenemas riigis ning teisalt ühiskondlikud ja inimesest üldse mitte sõltuvad põhjused - ebasoodsad keskkonnategurid, majandusarengud kui ka näiteks kodusõda või välisriikide sõjaline interventsioon.

Käesolevas bakalaureusetöös on autor keskendunud just viimasele rände põhjusele ehk nende inimeste liikumisele, kes on olnud sunnitud oma kodudest lahkuma. Tegu on inimestega, kes taotlevad asüüli ehk varjupaika maadest, kus oleks neile tagatud turvalisus ning inimväärased tingimused.

Aastal 2015 sai alguse massilise rändevoo liikumine Euroopasse, mida võib nimetada üheks suurimaks põgenikekriisiks peale II maailmasõda. Euroopa Liidu liikmesriigid on astunud pika ja humaanse sammu aitamaks kriisi leevendada ning sealjuures on oma roll ka Eestil.

Töö autor uurib, milline on Eesti elanike ja omavalitsuste valmisolek pagulaste vastuvõtmiseks – milline on elanikkonna arvamus pagulaste saabumisest Eestisse, pagulaste integratsioonist ning erinevate kultuuride lõimumisest. Kas Eestis elavad inimesed soovivad kaasa aidata pagulaste lõimumisele ühiskonda ning kas kohalikud omavalitsused soovivad pagulasi kohanemisetapi ajal toetada? Ühtlasi uurib töö autor, milline on pagulaste vastuvõtmiseks valmisolek erinevatel Eestis tegutsevatel institutsioonidel.

Töö uurimusliku eesmärgi saavutamiseks on autor koostanud ankeetküsitluse ning intervjuerinud nelja erinevat asutust: Sotsiaalministeeriumit, Politsei- ja Piirivalveametit, MTÜ Eesti Pagulasabi ning Eesti Punast Risti.

Teemavalik on ajendatud nii teema aktuaalsusest üldsusele kui ka autoripoolsest huvist nende võimaluste suhtes, mida suudab ja soovib pakkuda Eesti ja kohalik elanikkond

pagulaste ühiskonda lõimumise hõlbustamiseks ning töö praktiline väärtus seisneb pagulaskriisi ja integratsiooniprobleemi sidususe tundmaõppimisel – milline võiks pagulaskriisi taustal olla Eesti panus pagulaste lõimumiseks ühiskonda?

Töö on jagatud neljaks osaks. Esmalt on vaadeldud rändevaldkonda kui tervikut, kirjeldades migratsiooni olemust, rände erinevaid põhjuseid ning kultuuride lõimumist. Töö esimeses osas antakse ühtlasi ülevaade migratsiooni- ja lõimumispoliitikast Eestis ja Euroopa Liidus. Seejärel on keskendutud Eesti rollile pagulaskriisis ja senisele integratsiooni olemusele Eesti ühiskonnas. Töö kolmandas ja neljandas osas, olles läbi viinud uurimuse Google Docs keskkonnas ning intervjuud erinevate asutuste esindajatega, analüüsib autor küsitlusele vastanute hinnangute põhjal elanikkonna avatust pagulaste ühiskonda lõimumise soodustamise ja toetamise suhtes ja intervjuueeritavate hinnanguid pagulaskriisi mõjudele ja asutusepõhisele valmisolekule.

Töö kokkuvõttes vastab autor sissejuhatuses püstitatud küsimustele ning annab ülevaate tehtud järeldustest.

1. MIGRATSIOON

1.1 Migratsiooni olemus ja põhjused

Migratsioonil ehk rahvarändel on palju erinevaid tahke. Käesoleva bakalaureusetöö kontekstis on oluline eristada majanduslikult motiveeritud migratsiooni ja sunniviisilist migratsiooni.

Enamik majandusimmigrantidest on noored aktiivsed inimesed, kes on tihtipeale n-ö „target-earners“ ehk tegu on inimestega, kes soovivad võõrsil teenida ja säästa nii palju, et kodumaal oleks võimalik elujärge parandada - soetada endale maja, alustada oma äri rajamisega või investeerida haridusse. Pärast mõningat perioodi mujal riigis naasevad inimesed taas koju. On muidugi mingi osa taolistest „ajutistest immigrantidest,“ kes leiavad võõrsil endale partneri, abikaasa ja loovad pere ning jäävad seetõttu riiki püsima. (Castles, Miller 2009, 33) Kuigi nende alaline elukoht muutub, on sellisel juhul tegu siiski vabatahtliku rändega ehk rände põhjused on motiveeritud isiklikest põhjustest.

Sunniviisiline migratsioon on aga märksa komplitseeritum, kuna tegu on inimesest endast mitte sõltuvate teguritega. Sunniviisiline ränne võib olla ajendatud kas looduskatastroofidest, ebasoodsatest poliitilis-majanduslikest teguritest, kodusõdadest või välisriikide sõjalisest sekkumisest teise riigi siseasjadesse. Sunniviisiline ränne on palju keerulisem ka seetõttu, et sõltuvalt oma põhjusest, võib ta osutada tunduvalt ulatuslikumaks kui vabatahtlik ränne ja mõjutada seeläbi erinevate riikide ühiskonda ja kultuuri ning asetada suure koormuse sisserändajaid vastuvõtvale riigile.

Positiivse poole pealt seostatakse migratsiooni tihtipeale majandusliku kasvu ning arenguga ja seega suurema rahvarändega riikidele võib migratsioon osutada eeliseks. Teisalt immigrandid, kellel on uues asukohariigis kõrgem sissetulek ja paremad võimalused, on majandusrände peamised „võitjad“. Migratsioon võib osutada kasulikuks mõlemale osapoolle, kuna on majanduslikult kasulik nii sisserändajale ja seeläbi võib tähendada

positiivseid muutusi ka vastuvõtvale riigile. (Brettell, Hollifield 2015, 110) Näiteks võivad sisserändajad aidata toime tulla tööturu või demograafiliste probleemidega.

Hoopis teine on lugu aga siis, kui tegu on massilise sisserändega. Massiline sisseränne, millega Euroopa silmitsi seisab, eeldab liikmesriikide siseselt üha suurema tähelepanu suunamist pajudele erinevatele rändevaldkonda puudutavatele aspektidele, näiteks sotsiaal- ja integratsioonipoliitikale või ka näiteks Euroopa Liidu liikmesriikide omavahelisele ühtsemale migratsioonipoliitikale.

1.1.1 Migratsiooni- ja lõimumispoliitika Euroopa Liidus

Migratsioon on olnud ning on ka jätkuvalt oluliseks faktoriks Euroopa populatsioonis aset leidvates muutustes. Euroopa Liidu loomisest alates on (Boswell, Geddes 2011, 3):

- a) suurenenud migratsioonivood Euroopa Liidu liikmesriikidesse;
- b) tekkinud rohkem immigratsioonist mõjutatud ühiskondi;
- c) kasvanud Euroopa Liidu roll ja tähtsus;
- d) ilmnenu immigratsiooniga kaasnevad probleemid, näiteks kasvav mure ebaregulaarsete rändevoogude ning inimkaubanduse pärast.

Selleks, et eelnevat oleks võimalik hoomata ning kontrolli all hoida, on Euroopa Liit aegade jooksul koostanud ning uuendanud mitmeid erinevaid direktiive, õigusakte ja määruseid, millest lähtub pea kogu rändevaldkond. Alljärgnevalt toob töö autor välja mõned olulisemad Euroopa Liidus kehtestatud määrad (lepingute sätted või lepingutega määratud põhimõtted), mis aitavad pagulastemaatikas orienteeruda ja mõista nende mõjusid Eesti migratsioonipoliitikale:

- a) Lissaboni leping, mis jõustus 2009. aasta 1. detsembril ning mis reguleerib Euroopa Liidu poliitikat ning põhimõtteid. Leping rõhutab esmakordselt eraldi naabruspoliitika tähtsust ning inimõiguste valdkonnas tunnustab leping põhiõiguste hartas sätestatud õigusi ja vabadusi. (Milliseid muudatusi tõi Lissaboni leping? 26.01.2016)
- b) Eelmainitud põhiõiguste harta sisaldab inimõiguste loetelu, mille aluseks on Euroopa Liidu liikmesriikide põhiseadustes, Euroopa inimõiguste konventsioonis, Euroopa sotsiaalharta ja rahvusvahelistes inimõiguslepingutes, näiteks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lapse õiguste konventsioonis sisalduvad õigused. 2009. aastal Lissaboni lepinguga muutus harta staatus õiguslikult siduvaks ehk teisisõnu on Euroopa

Liidu institutsioonid ja liikmesriigid kohustatud hartat täitma. (Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat 2015, 20)

- c) Lissaboni lepingus sätestatakse, et Euroopa Liit liitub Euroopa inimõiguste konventsiooniga, mis on samuti õiguslikult siduv kõigile Euroopa Liidu liikmesriikidele ehk kohustab riike, sealjuures Eestit, „tagama igaühele, kes on nende jurisdiktsiooni all” konventsioonis määratletud õigused. Selleks, et tagada riikide konventsioonijärgsete kohustuste täitmine, on omakorda loodud Euroopa Inimõiguste Kohus, kelle pädevusesse kuulub inimeste, inimgruppide, valitsusväliste organisatsioonide või juriidiliste isikute kaebuste läbivaatamine juhul, kui nende konventsiooniga tagatud õigusi on rikutud. Inimõiguste konventsioon sisaldab endas sätteid, milles mainitakse sõnaselgelt välismaalasi või piiratakse kodanike teatavaid õiguseid. Märkimisväärne on, et tänapäevasest Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast moodustavad ulatusliku osa just sisserändeküsimused. (Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat 2015, 15-16)
- d) Käesoleva bakalaureusetöö kontekstis on oluline välja tuua ka 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioon, millega Eesti liitus 1997. aastal ning mis sätestab, et varjupaiga saamine on inimese põhiõigus ja selle võimaldamine on riigi rahvusvaheline kohustus. Genfi konventsioonist tulenevalt kehtib ka keeld inimest tagasi saata kohta, kus võib olla oht tema elule või inimväärikusele. (Varjupaiga õigus ja Euroopa Liit 2015)
- e) Ning lõpuks 1985. aastal Euroopa Liidu liikmesriikide vahel allkirjastatud Schengeni leping, millega kaotati lepinguosaliste sisepiirikontroll ning kehtestati ühtne süsteem välispiiri kontrollimiseks. Taoline süsteem on võimaldanud inimestel Schengeni alal vabalt ringi reisida. (Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat 2015, 18) Kahjuks on pagulaskriisi tõttu mitmed riigid taastamas piirikontrolle, kuna rahvusvahelist kaitset otsivate inimeste sissevool on liiga suur. Kõige rangem kontroll on seni olnud näiteks Saksamaa ja Austria piiril, kuid alates 2016. aasta 13. maist pole ka Saksamaal enam seaduslikku alust pikemalt piire kinni hoida, kui just ei käsitleta Schengeni piirieskirjade artiklit 23, mis on mõeldud erandlikeks juhtudeks ning lubab piirikontrolli tõsise ohu korral avalikule korrale või sisejulgeolekule taaskehtestada. (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 562/2006)

1.2 Lõimumine ja multikulturism

Multikulturism tähendab erinevate kultuuride kooseksisteerimist ühisel maal. Erinevad rahvused on mõeldud ühises geopoliitilises ruumis eksisteerima samaväärse sotsiaalse staatuse ning õigustega. Alternatiivses tähenduses võib multikulturismi mõista kui immigrantide assimileerumist põlisrahvusega ning seeläbi kultuuride segunemist. (Collier 2013, 97) Eesti kontekstis ongi pigem tegemist just alternatiivse lähenemisega ehk sisserännanutele tuleks õpetada keelt ja tavasid, et nad integreeruksid ühiskonda, kuid sealjuures peab asutama nende tausta ja kultuuri. Assimileerumine tähendaks, et vastuvõtja "ideaaliks" oleks see, kui sisserännanud oma juured ja keele unustaksid, kuid see tekitaks vaid pingeid. Kultuuride segunemine toob paratamatult endaga kaasa ühiskonna mitmekesisustumise, kuna rahvused erinevad nii tavade, kommete, tõekspidamiste kui religioonide poolest.

Rahvuskuuluvus on lõimumisprotsessis üks tõsisemaid väljakutseid. Erinevad rahvusriigid on kujunenud juba alates 18. sajandist ning oma ideelt on nad rajatud nii kultuurilisele kui ka poliitilisele ühtsusele. Ühine keel, ühine kultuur, traditsioonid ja ajalugu on need, mida peetakse ühe rahvusriigi alustaladeks. Immigratsioon ning etniline mitmekesisus on aga taolisele idealismile ohuks, kuna viib kokku inimesed, kellel on erinev rahvus ja päritolu. (Castles, Miller 2009,15)

Suure rahvaarvuga riigid, kus on ajast-aega elanud palju teisest rahvusest inimesi, suudavad ehk lõimumisele olla avatumad kui need riigid, kus põliselanikud on vähemuses. Kui riigi ja rahvuse vahel on tugev ühtehoidmistunne ning olulisel kohal on rahvusliku identiteedi säilitamine ja traditsioonide au sees hoidmine, on see oluliseks lõimumist raskendavaks faktoriks. Ühtlasi on ülaltoodust johtuvalt raskendatud ka eduka integratsioonipoliitika elluviimine.

Ükskõik millised on poliitilised suundumused riikides, leidub alati mingi osa inimkonnast, kelles immigratsioon tekitab tugevaid vastakaid arvamusi. Inimesed, kelle eluolu oma kodumaal on muutlik ja ettearvamatu ning ei paku kindlust (näiteks ühiskondlik staatus, tööhõive), näevad uustulijaid kui ühe ohu allikana, mis tekitab neis veelgi enam ebakindlust. (Castles, Miller 2009, 15) Ühe äärmusliku variandina võib immigratsioon tekitada seetõttu sotsiaalseid konflikte, ühiskonna lõhenemist ja luua multikultuurse ühiskonna asemel väiksemaid kogukondi, kes samastuvad sarnase päritolu ja ideoloogiate poolest. Teisalt, positiivse poole pealt võib multikulturismi pooldamine ning sellele avatus

osutada üheks oluliseks majandust edasiviivaks jõuks, tuues endaga kaasa innovatiivsuse ja majanduse elavdamise.

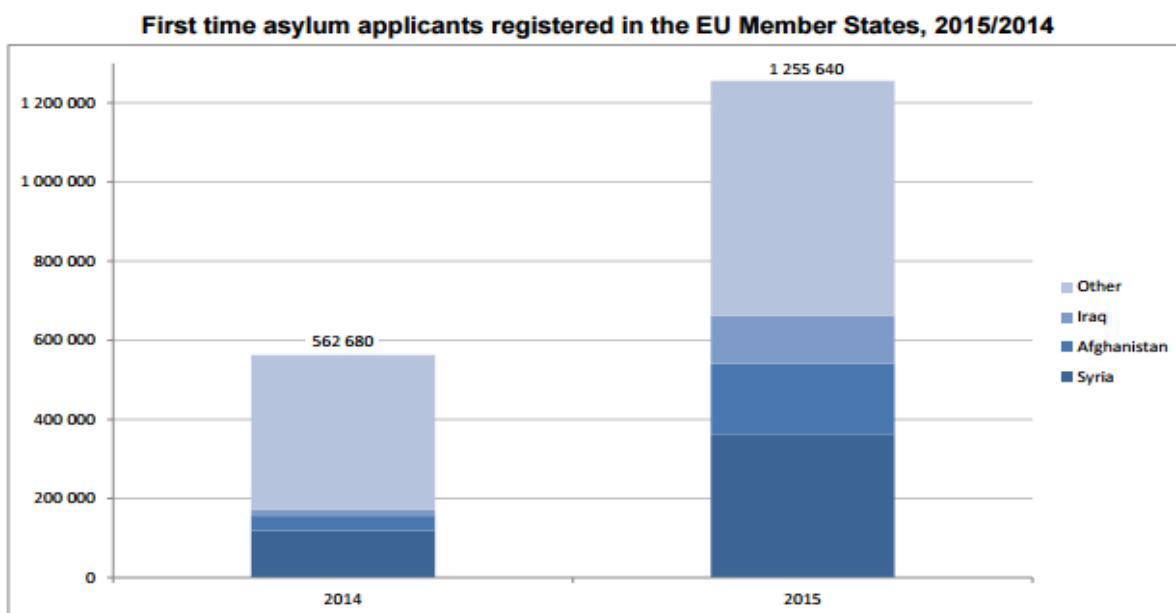
Mõju, mida immigratsioon avaldab ühiskonnale ja kultuuriruumile, selgub alles hilisemas migratsiooni faasis ehk siis, kui ränne on muutunud alaliseks. Tulemused on tihedalt seotud vastuvõtva riigi pakutavatest võimalustest ja ühiskonna avatusest ning võivad seetõttu olla riigiti väga erinevad. (Castles, Miller 2009, 34)

Kuigi ühiskond võib toimida stabiilsemalt juhul, kui ühel territooriumil paiknevad ühest kultuuriruumist ja ühiste eetiliste ning moraalsete tõekspidamistega inimesed, on multikulturism 21. sajandil siiski paratamatu osa ühiskonnast.

2. PAGULASKRIIS

Pagulasstaatuse andmine tugineb juba eelmainitud 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioonile, milles märgitakse ära pagulasstaatuse olemus, staatuse saamise alused ja pagulaste õigused. Konventsioonijärgselt on pagulane inimene, kes on olnud sunnitud põgenema oma kodumaalt, kuna teda kiusatakse seal taga rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse gruppi kuulumise tõttu ning ei saa seetõttu kodumaale naasta. Sünonüümina „pagulasele“ võidetakse kasutada ka sõna „põgenik“, viidates konventsiooni alusel kaitse saajatele. (Varjupaiga aastaraamat 2014)

Tulenevalt keerulisest olukorrast Lähis-Idas ning arengutest Euroopas, on varjupaiga taotlejate arv Euroopa Liidus oluliselt kasvanud ning pagulaskriisi tõttu surve liikmesriikide sotsiaalsüsteemidele suurenenud. Aastatel 2014-2015 kahekordistus varjupaigataotlejate arv Euroopa Liidus. Seega surveks, millega liikmesriigid peavad toime tulema, puudub valmisolek (vt joonis 1).

Joonis 1. Esmakordsete varjupaiga taotlejate arv Euroopa Liidus aastatel 2014-2015 (Eurostat 2016)

Kuna olukord ning sisekonfliktid ei paista stabiliseeruvat ning pagulaskriisi algpõhjustega pole riikides (näiteks Süürias, Iraagis, Afganistanis ja Liibüas) suudetud tegeleda, on varjupaika Euroopa liikmesriikidest otsima asunud miljonid inimesed - sisseränne on tänaseks suurenenud veelgi. Euroopa seisab seetõttu silmitsi suure väljakutsega, milleks on pagulaskriisiga toimetulek, pagulaste integratsioon ning lõpptulemina Schengeni ruumi täielik taastamine.

Kui eelnevalt sai räägitud Euroopa Liidu põhiõiguste hartast, siis käesolevas osas oleks paslik välja tuua harta kaks olulisemat punkti: harta artikkel 18 ning harta artikkel 19. Artikkel 18 ei ole pelgalt deklaratiivse iseloomuga, see sisaldab esimest korda Euroopa tasandil - õigust varjupaigale. Ja järgnev artikkel kehtestab keelu saata tagasi, saata välja või anda välja inimene riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus. Teisisõnu, kui inimese elu võib koju tagasi saatmisel sattuda ohtu, kehtib mittetagasisaatmise ehk *non-refoulement* põhimõte. (Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat 2015, 21) Arvestades eelnevat ja võttes arvesse, et pagulaskriisi ja massilise sisserände põhjuseks on peamiselt relvakonflikt ning seega oht naasmisel kodumaale, on varjupaigataotlejaid enneolematult palju. Euroopa Liit on sunnitud otsima lahendusi, kuidas kolmandate riikide kodanike ootamatu sissevooluga toime tulla.

13. mail, 2015 esitles Euroopa Komisjon Euroopa rände tegevuskava, mille peamised punktid kriisiolukorra leevendamiseks käsitlevad merepääste suurendamist Vahemerel, pagulaste ümberasustamist liikmesriikidesse ning kriisiolukorras varjupaigataotlejate ümberpaigutamist Euroopa Liidu sees. Ümberpaigutamise programmi raames on plaan jaotada varjupaigataotlejad solidaarselt Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Kuna tegemist on varjupaika taotlevate inimestega ja mitte veel tunnustatud pagulastega, peab iga ümberpaigutamises osalev liikmesriik ise varjupaigataotlusi menetlema ning eristama ennekõike selge kaitsevajadusega inimesed. (Varjupaiga õigus ja Euroopa Liit, 29.05.2015)

Kuigi enamik eurooplasi elab rändajate raskele olukorrale kaasa, on samas kurb tõsiasi see, et üle kogu Euroopa on hakanud levima kahtlused, milles seatakse alla rändepoliitika olemus ning see, kas suudetakse hakkama saada rändekoormusega ning vajadusega integreerida rändajaid meie ühiskonda, võttes sealjuures arvesse Euroopa majanduslikke vajadusi. (Euroopa rände tegevuskava, 13.05.2015)

2.1. Eesti roll pagulaskriisis

Võrreldes teiste Euroopa riikidega on seni Eestis rahvusvahelise kaitse taotlusi esitatud vähe. Selle ilmestamiseks on alljärgnev statistika (Pagulased Eestis, 04.04.2016):

- a) aastast 1997 kuni 2016. aasta 31. maini kokku on esitatud 709 taotlust ning kaitse on antud 114 inimesele;
- b) 2015. aasta esimese viie kuuga esitati 90 rahvusvahelise kaitse taotlust;
- c) 2014. aastal esitati 147 taotlust;
- d) 2013. aastal 97 taotlust;
- e) ning 2012. aastal esitati 77 taotlust;

Enim on rahvusvahelise kaitse taotlusi läbi aastate esitatud Eestile Venemaalt, Gruusiast, Ukrainast, Süüriast ja Afganistanist.

Seoses pagulaskriisiga tuleks Eestil vastu võtta üle viiesaja pagulase, kes saavad siia kahe lähima aasta jooksul ja väiksemate hulkade kaupa, et riigil oleks võimalik paremini olukorda hallata ja saabujaid lihtsamalt integreerida. (Põhifaktid, 04.04.2016)

Viissada inimest, kelle Eesti vastu võtab, on Euroopa liidu teiste riikidega kõrvutades kordades väiksem. Näiteks naaberriigid Soome ja Rootsi on juba vastu võtnud kümneid tuhandeid pagulasi ning suuremad riigid, näiteks Saksamaa, Austria ja Ungari sadu tuhandeid pagulasi.

2.2 Integratsioon Eestis

Integratsioonipoliitika on kujunenud Euroopa Liidu tasandil alates 1990. aastate algusest. Pärast seda on liikmesriigid suuresti rõhunud integratsioonipoliitika arendamisele ja elluviimisele. (Roos 2013, 5). Samu põhimõtteid on toetatud ka Eesti riigi poolt.

Eestis peetakse oluliseks, et siia püsivalt elama asunud inimesed oleksid kaasatud ühisele identiteedile rajatud ühiskonda. Migratsiooni- ja integratsioonipoliitika peab tagama Eesti rahvusliku identiteedi, kuna seeläbi tekib elanikel ühtne arusaam riigist ning selle olemusest. Võimalused nii haridus-, sotsiaal-, tervise-, äri- kui eneseteostusvallas on olemas kõigil Eesti elanikel, kuid vastukaaluks oodatakse elanikelt Eesti Vabariigis kehtivate seaduste järgmist. (Opening the door... 2012, 119)

Kuna erinevate rahvusgruppide rahumeelne kooseksisteerimine saab toimida tänu edukale ja hästitoimivale integratsioonipoliitikale, on oluline, et iga riik soodustaks igati olukorda, kus iga inimene saab end tunda ühiskonna täisväärtusliku liikmena. Riigis, kus inimene elab, peab saama tunda end hästi ja turvaliselt - tagatud peavad olema võrdväärsed võimalused kõigile.

Eestis vastutavad lõimumist puudutavate valdkondade toimimise eest erinevad ministriumid: siseministrium, kultuuriministrium, haridus- ja teadusministrium, sotsiaalministrium. Kuid peamine institutsioon, kes migratsiooniga seotud valdkonnas tegutseb, on Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed (MISA). Integratsioonipoliitika peaesmärk Eestis on aidata kaasa sidusa ja tolerantse ühiskonna kujunemisele ehk teisisõnu luua ühiskond, kus erinevat päritolu, nii erineva keele- kui kultuuritaustaga inimesed osaleksid aktiivselt ühiskondlikus elus ning samas jagaksid ka ühiseid demokraatlikke väärtusi. (Kultuuriline mitmekesisus ja lõimumine...)

Kuigi elanike arv on riigis alla pooleteise miljoni, elab Eestis ka suur hulk teiste rahvuste esindajaid. Ametlike andmete kohaselt elab Eestis ligikaudu 190 muu rahvuse esindajat, kellest enamuse moodustavad venelased, ukrainlased, valgevenelased ja soomlased. (Kultuuriline mitmekesisus ja lõimumine...)

Selleks, et võõrrahvaste lõimumine Eesti ühiskonda oleks lihtsam, on Kultuuriministrium koostanud arengukava „Lõimuv Eesti 2020,“ mille üldeesmärgiks on ühtse sidusa ühiskonna loomine, kus sõltumata inimeste kultuurist või rahvusest, saaksid kõik aktiivselt osaleda nii ühiskonna elus kui jagaksid üheselt demokraatlikke väärtusi. (Arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ 2015, 3). Arengukava fookuses on just sisserändajate kohanemine, mis pagulaskriisi taustal on väga oluline. See peaks aitama Eestisse saabuvald pagulasi ühiskonda integreerida.

Lisaks eelnevale on siseministrium loonud kohanemisprogrammi, mis aitab sisserändajatel kiiremini kohaneda ning ühiskonda integreeruda. Programmi raames toetatakse eesti keele omandamist ning jagatakse infot nii ühiskonna, töö, perekonna kui igapäeva eluolu korraldamise kohta. Esimesed taolised kohanemiskoolitused algasid 2015. aasta sügisel. (Rahvusvähemused ja lõimumispoliitika Eestis...)

Kuna pagulaskriis mõjutab paljude Euroopa Liidu liikmesriikide sotsiaalsüsteeme ning integratsioonipoliitikat, on see Eestile heaks võimaluseks olemasolevaid meetmeid vastavalt kohaldada ja täiendada. Eelpool mainitud MISA on viinud läbi ka mitmeid erinevaid

rändelaseid analüüse ja monitooringuid. Näiteks on läbi viidud nii keealaseid kui sotsiaalvaldkondi puudutavaid analüüse.

Suuremahulisemat integratsiooni monitooringut viiakse Eestis läbi aga iga 3-4 aasta tagant. Viimane selletaoline uuring, mis vaatles Eestis ühiskonna lõimumise protsesse, viidi läbi Kultuuriministeeriumi poolt 2015. aasta kevadel. Selle tulemused näitavad, et teisest rahvusest elanike aktiivsust ühiskonnaelus mõjutab paljuski eesti keele oskus. Inimesed, kes valdavad eesti keelt, näitavad üles rohkem initsiatiivi ja aktiivsust ning osalevad rohkem ühiskondlikus elus. Näiteks oluliselt vähem on aktiivsed Ida-Virumaa elanikud, kus ka suurema osa elanikkonnast moodustab just vene keelt kõnelev elanikkond. (Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015, 22)

Murettekitav tendents on 2015. aasta uuringust lähtuvalt ka teiste rahvuste usaldus Eesti võimuinstiitutsioonide vastu, nagu näiteks kohtusüsteemi, riigikogu ja politsei. Samas on usaldustase siiski kõrgem kui varasematel aastatel ja seda eriti nooremate inimeste seas. Uuringu tulemusest selgus ka tõsiasi, et erinevad Eestis elavad rahvused peavad eestlaste võimalusi erinevates valdkondades paremaks, näiteks sissetulekutes ja materiaalses heaolus, töökoha ja hariduse saamises ja poliitilistes tegevustes. (Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2015, 17-19)

Nagu eelpool mainitud, on väga oluline, et iga inimene tunneks end kui ühiskonna täisväärtuslik liige ning tunneks end võrdväärselt teiste ühiskonnaliikmetega. Johtuvalt eelnevast on aga näha, et integratsiooni valdkond Eestis vajaks veelgi arendamist ja pagulaste lõimumist ühiskonda arvestades rohkem läbi mõtlemist. Integratsioon kui tervikliku ja turvalise ühiskonna alustala vajab pagulaskriisi taustal senisest kindlasti suuremat tähelepanu.

3. UURINGU ANALÜÜS

3.1 Uuringu meetoodika kirjeldus

Käesolevas ning järgnevas peatükis keskendub autor uuringu käigus saadud tulemustele, mis viidi läbi kasutades kvalitatiivset ja kvantitatiivset metodoloogiat. Kvantitatiivses osas viis läbi ankeetküsitluse, mida oli võimalik täita Google Docs keskkonnas 29. detsembrist 2015 kuni 2016. aasta veebruarini ning kvalitatiivses osas viis autor läbi neli poolstruktureeritud personaalset intervjuud ajavahemikus jaanuar – märts 2016.

Töö autor on käesoleva peatüki uurimuslikus osas läbiviidud küsimustiku fookuse suunanud keskmisele Eestis elavale inimesele ning soovinud välja tuua arvamused pagulaskriisi teematikal – milline on Eestis elavate inimeste valmidus pagulaste vastuvõtmiseks ning kas kohalik elanikkond soovib panustada integratsioonipoliitika edendamisse. Ankeedi täitmine oli anonüümne ja võttis aega orienteeruvalt 7-10 minutit. Autor saatis ankeetlingi kohalike omavalitsuste struktuuriüksuste töötajatele ning sotsiaalvõrgustiku Facebook kasutajatele - eesmärk oli saada tagasisidet erinevast vanusegrupist ning erinevate tegevusvaldkondadega seotud inimestelt. Vastuseid laekus 210.

Uuringu teises osas läbiviidud intervjuude eesmärgiks oli selgitada välja pagulaste vastuvõtmisega seotud asutuste valmidus. Intervjueeritavateks olid: Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse poliitika juht Triin Raag, Politsei- ja Piirivalveameti migratsioonibüroo juhataja Maige Lepp, Eesti Punase Risti välissuhete juht Haide Laanemets ja Tervisehoiuameti epidemioloogianõunik Kuulo Kutsar. Küsimused intervjueeritavale olid paljuski sarnased, et oleks võimalus tuua välja vastanute erisused ja analüüsida antud hinnanguid pagulastemaatikale ja pagulaste Eestisse saabumisse.

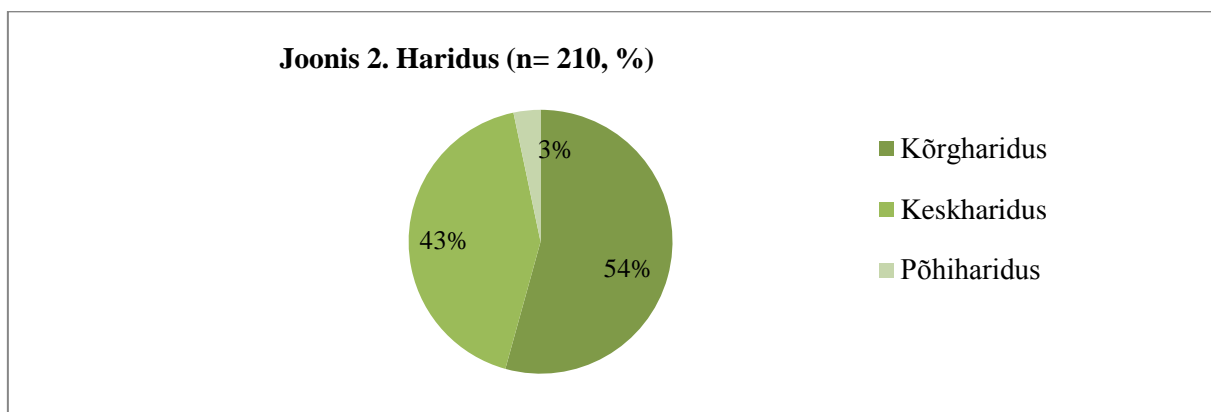
Ühtlasi saatis töö autor küsimustiku MTÜ Eesti Pagulasabi juhatuse esimehele Eero Jansonile ning päringud kohalike omavalitsuste asutustesse, selgitamaks välja väiksemate struktuuriüksuste valmiduse pagulaste vastuvõtmiseks – kas omavalitsused üle Eesti on

avatud ja valmis pagulasi vastu võtma, toetama nende majutamist või olema abiks mõnel muul viisil. Juhul, kui mitte, siis milles võivad seisneda põhjused.

3.1.1. Ankeetküsitluses osalejad

Bakalaureusetöö käigus läbiviidud küsimustik koosnes 16 küsimusest (vt lisa 1). Küsitluses osales 210 inimest, neist 51% ehk 107 vastanut olid naised ning ülejäänud 49% vastanutest moodustasid mehed. Kõige rohkem oli vastanuid vanusegrupis 26-35 eluaastat (104 vastanut- 49,5%).

Sõltumata vastanute soost ning vanusest oli huvi uuringu ehk käesoleva küsimustiku vastu suur - küsimustele vastati põhjalikkusega, mida näitas ka see, et paljudele vastustele olid lisatud omapoolsed seisukohti põhjendavad kommentaarid. Positiivsena võib märkida ka seda, et vastanute haridustase jagunes peamiselt kesk- ning kõrgharidust omavate inimeste vahel. Ülekaalukalt oli vastanuid kõrgharitud inimeste seas ning vaid 3,3% vastanutest omas põhiharidust (vt joonis 2).

Joonis 2. Uuringus osalejate haridustase (autori koostatud)

Taolisest jaotumisest - kõrghariduse ülekaalust - võib täheldada, et vastanud on haritud inimesed, kes omavad mitmekesiseid teadmisi ning laia silmaringi. Käesolevas bakalaureustöös on see olulise tähtsusega just seetõttu, et uurimuse objektiks on suuremas mastaabis rahvusvahelisel tasandil lahendust vajav küsimus. Kuigi uuringu hariduslõige erineb Eesti tegelikkusest - kõrgharidus ja keskharidus olid vastanute hulgas üle esindatud ja põhiharidus alaesindatud, on samas just kõrg- ja ka keskharidusega inimestest kujunemas elanikkonna ja riigi edasiviiv jõud ning tulevikus on kindlasti nende otsustuste ja tegevuse

mõju suurem Eesti väärtuste ja elu kujundamisel. Ning näiteks OECD statistika järgi oli Eestis 2014. aasta seisuga 25-64 aastaste seas: vaid 8% põhiharidusega (lower secondary), 45% keskharidusega (upper secondary), 38% kõrgharidusega (tertiary) ning 8% täiendava või kutseharidusega inimest (Education at Glance 2015, 39).

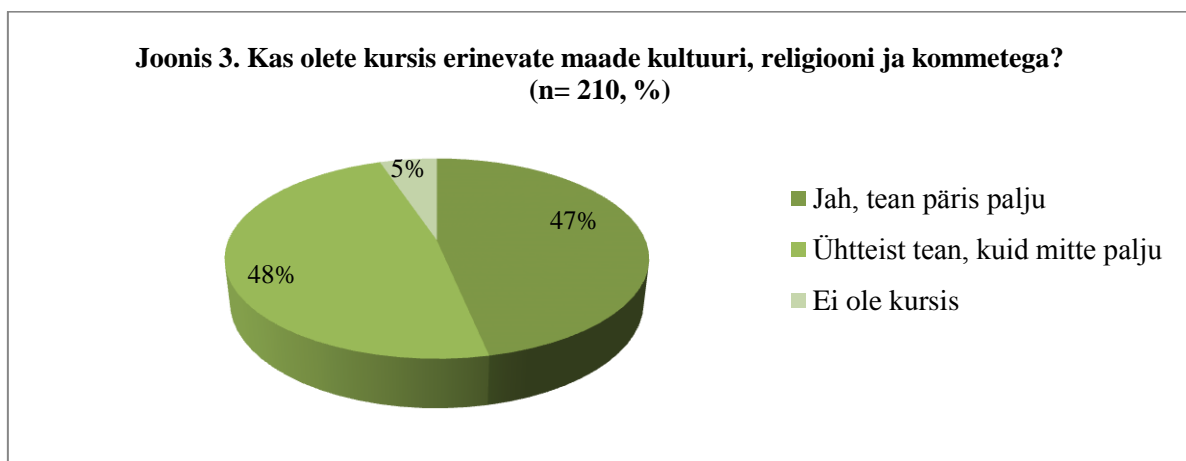
Käesolevas uurimuses osalenud vastajad valdavad ka suhteliselt palju erinevaid keeli - ülekaalukas enamus vastajatest oskab nii eesti, inglise kui vene keelt, iga 5. vastanu soome keelt ning ligi 17% vastanutest valdab ka saksa keelt.

Enamik vastanutest reisivad ning viibivad välismaal kaks korda aastas või tihedamini ja paljud vähemalt korra aastas. Kuna uurimuse eesmärgiks oli koguda võimalikult palju ning mitmekesisist informatsiooni, on autor eelnevat arvesse võttes seisukohal, et vastajaskonnaks on arvestatav hulk erinevate teadmistega inimesi.

3.2. Ankeetküsitluse analüüs

Selleks, et oleks võimalik analüüsida vastajate arvamusi pagulastemaatikast, on töö autor soovinud esmalt välja selgitada vastanute teadmised võõrkultuurist - kas ja kuidas inimesed on kursis erinevate maade kultuuri, religiooni ja kommetega?

Vastused jagunesid suurema hulga inimeste vahel protsentuaalselt üpris võrdselt ehk 48,1% olid enamjaolt kursis ning 46,7% küsitletust hindasid oma teadmisi väga heaks ehk teisisõnu pole võõramaine kultuur ja religioon neile võõras (vt joonis 3).

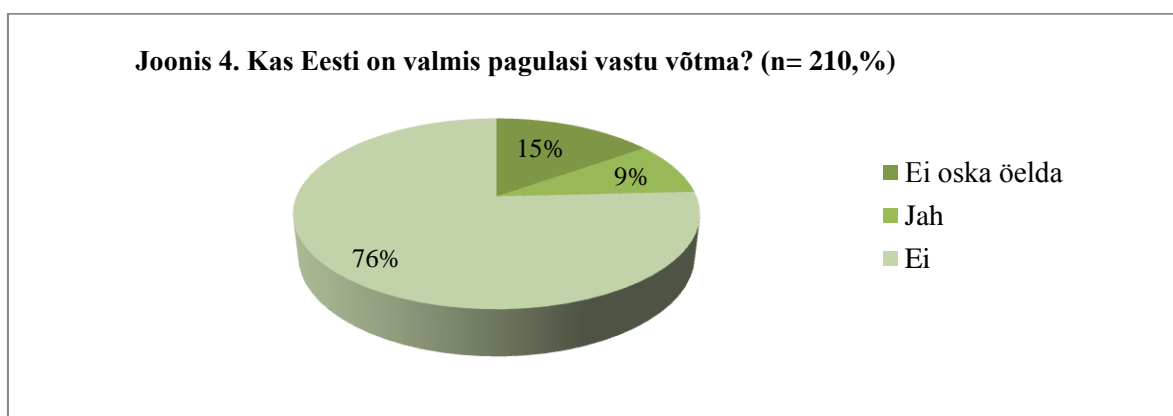
Joonis 3. Vastanute teadmised võõrkultuurist (autori koostatud)

Kuna pagulaste saabumine Euroopasse on pingestanud paljuski erinevate rahvuste ühtsust ning pagulaste saabumine Eestisse on saanud palju kõlapinda ka kodumaal, on käesoleva bakalaureusetöö aluseks ka teine oluline aspekt - kuidas suhtutakse pagulaste Eestisse saabumisse.

Jälgides erinevaid infokanaleid: nii ajakirjandust, meediat kui ka sotsiaalvõrgustikke, võib täheldada, et pagulaskriis on teema, mille üle on kirglikult arutletud ning vaieldud juba pikalt nii Euroopas nii ka Eestis. Leidub inimesi, kes on mures rahvahulkade lõimumise pärast, sest väidetavalt islami ehk liigagi äärmuslik ning erinev religioon ei sobitu Euroopa kultuuriruumi. Leidub ka inimesi, kes kardavad, et taoline massiline sisseränne ähvardab suuresti Euroopa kultuurilist ülesehitust, on otseseks ohuks riikide suveräänsusele ja võib jätta mõnegi nõrgema riigi ebakindlal ajal toetuseta, sest pagulaskriisiga toimetulekuks on vaja lisaks tegevuskavadele ning materiaalsele abile ka suuri rahalisi ressursse.

Kuigi Eestisse on eeldatavalt saabumas võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega kordades väiksem hulk pagulasi, on küsimus ühiskonnas siiski aktuaalne. Uuringust selgub, et 46,7% vastanutest suhtub pagulaste Eestisse saabumisse halvasti ning 28,1% pigem halvasti. Positiivselt ehk väga hästi on meelestatud vaid 1% ja hästi 3,3% inimestest. Sealjuures on neutraalse hoiaku võtnud 21% vastanutest.

Ülekaalukalt ehk koguni 75,7 % küsimustikule vastajatest on seiskohal, et Eesti ei ole valmis pagulasi vastu võtma ning üllatuslikult väike arv inimesi ehk vaid 9% on arvamusel, et Eesti on selleks valmis (vt joonis 4). Kui aga vastanutelt uurida, kui palju pagulasi võiks Eesti lähiaastatel vajadusel vastu võtta, arvas enamik ehk 84,9% vastanutest, et arv võiks jääda alla 500.

Joonis 4. Rahva arvamus- kas Eesti on valmis pagulasi vastu võtma? (Autori koostatud)

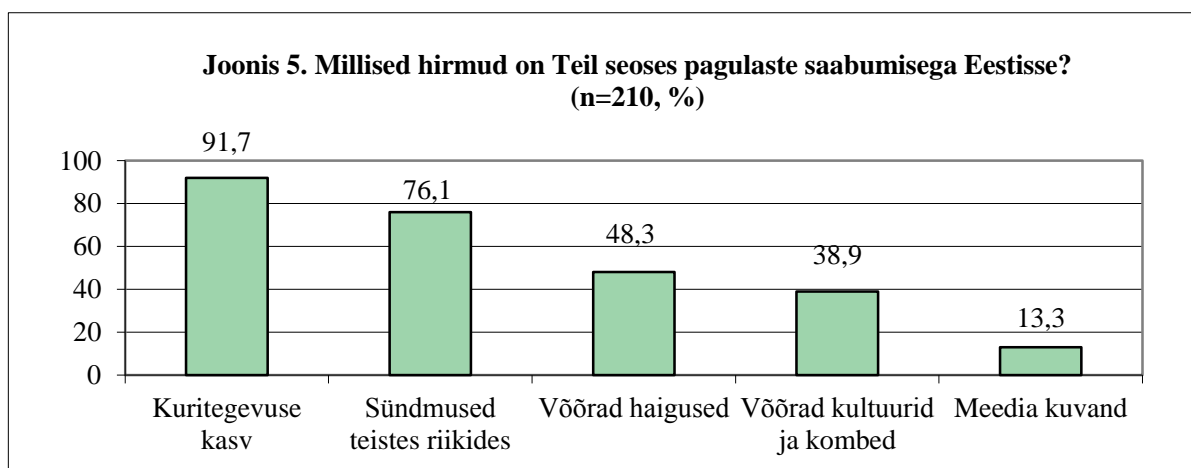
Põhjendustena, miks Eesti pole valmis suuremat hulka pagulasi vastu võtma, toodi kommentaarides välja peamiselt Eesti riigi suutmatust lahendada kõigepealt omaenese siseprobleeme. Paljud vastanutest olid arvamusel, et Eesti enda rahvas on valitsuse poolt unarusse jäetud ning valitsus peaks keskenduma ning hoolitsema ennekõike suurperede ning vaesemate eest. Nemad peaks olema riigi jaoks prioriteet. Näiteks üks vastanutest põhjendab oma seisukohta nõnda: „Eesti võimekus sotsiaalsete garantiide pakkumises on väga väike, kui mitte üle oma võimete ning fantaasiate küündiv. Eesti kõige nõrgemad - invaliidid, sügavate puuetega inimesed, suurpered, alla vaesuspiiri elavad inimesed on hooleta. Kui oma inimesed on alarahastatud, siis kuidas ja miks on riik valmis võtma vastutuse pagulaste elatamiseks ehk ülalpidamiseks? Eesti ei ole valmis.“

Vastanute arvates koormaks pagulaste vastuvõtmine meie riigi nõrka sotsiaalsüsteemi, kuna sotsiaalseid toetusi ning abi oleks vaja paljudel Eestis elavatel inimestel ning peredel.

Teise suure põhjusena tuuakse välja liiga erinevat kultuuri ning tavasid ja sellest tulenevalt tõenäolist integratsiooniprobleemi - nähakse kultuuride põrkumist ning kõige äärmusliku variandina peetakse rahvaste lõimumist koguni soovunelmaks. Üks vastaja selgitab järgnevat: „Pagulaste jaoks oleks vaja väga head ja toimivat integratsioonipoliitikat. Vaadates aga Eesti viimase 25 aasta integratsioonipoliitikat venelaste osas, on näha, et see on totaalselt läbi kukkunud. Lisaks on Eesti riik liiga vaene toimiva lõimumispoliitika elluviimiseks.“ Tõsi on, et Eestil on võrreldes teiste Euroopa riikidega pagulaste vastuvõtmisel küllaltki lühiajaline kogemus ning oma olemuselt oleme väike riik, kuid nõnda palju kui on erinevaid inimesi, leidub ka erinevaid arvamusi. Näiteks vastukaaluks eelnevale leidis arvamusi, milles väljendati pahameelt hoopis rahva sallimatuse osas: „Eesti rahvas ei ole piisavalt tolerantne ning aktsepteeriv, et võtta vastu sõjapõgenikke ning võimaldada neil lõimuda meie ühiskonda.“ Ühes arvamuses toodi välja ka meedia roll antud temaatikas - tänu meediale on rahvas muutunud liiga negatiivselt meelestatuks ning see olla üks põhjustest, miks pagulasi ei suudeta kohelda inimväärselt. Oli arvamusi, mille kohaselt on meil suuresti tegu hoopis pseudoprobleemiga, mis tuleneb asjaolust, et valitsuse töö on olnud puudulik ning antud vallas pole riik teinud piisavalt teavitustööd.

Viimast arvamust kinnitab ka esitatud küsimus, milles autor uurib, kas vastajate arvates on Eesti Valitsuse poolt elanikele jagatud informatsiooni pagulasteemal olnud piisavalt. Tulemused on kõnekad - tervelt 178 inimest ehk 84,8% leiab, et valitsuse töö on olnud puudulik ning inimesi ja üldsust pole pagulasteemal piisavalt informeeritud.

Teadmatus ning kõik võõras võib muidugi tunduda hirmutav. Tulemustest selgub, et oluline põhjus, miks suurem osa inimestest ei poolda pagulaste saabumist, on seotud teatava ohutundega. 175 inimest, kes moodustavad enamuse vastanutest, tunnistavad, et neil on hirmud pagulaste saabumisega Eestisse. Peaaegu sama palju ehk 82,4% on seisukohal, et Eesti on elamiseks väga turvaline paik, (vaid 18 inimest - 8,6% arvasid, et Eesti pigem ei ole turvaline koht, 11 inimest - 5,2% on neutraalsed ehk ei võtnud seisukohta ning 8 inimest ehk kõigest 3,8% arvasid, et Eesti ei ole turvaline riik), samas kui protsentuaalselt sama suur hulk inimesi on toonud välja mitmeid hirme põhjustavaid faktoreid (vt. joonis 5): enamus ehk 91,7% vastanutest peab äärmiselt tõenäoliseks kuritegevuse kasvu, 76,1% inimesi hirmutavad vägivaldsed sündmused teistes riikides, kus on pagulasi vastu võetud, 48,3% on kartlikud võõraste haiguste leviku suhtes ning 38,9% inimesi hirmutab võõras kultuur ning võõrad kombed. Kusjuures antud küsimusest selgub, et väikseimad hirmu faktoreid on „meedia kuvand“ pagulastest, kõigest 13,3%.

Joonis 5. Uuringus osalejate hirmud seoses pagulaste saabumisega Eestisse (autori koostatud)

Vastanute kommentaare analüüsid paistis ühe hirmu põhjustava faktorina välja ka asjaolu, et ollakse skeptiline Euroopa riikide piirikontrollide suhtes ehk lahendusliku poole pealt sõnastades suhtuks rahvas pagulaste saabumisse avatumalt, kui riigipiiride kontrollpunktides oleks töö tõhusam ning suudetaks eristada tõelisi abivajajaid majandusimmigrantidest.

Kindlasti oleks meil ennetavalt näiteks õppida põhjanaabrilt Soomelt. Nimelt on Soome siseminister Petteri Orpo, kes on ühtlasi riigi sisserändeminister ja vastutav isik Soome siseturvalisuse eest, tunnistanud, et Soome turvalisus on tunduvalt vähenenud ning üks

peamistest põhjustest on olnud pagulaste kontrollimatu riiki sisenemine. (Meilt keelduva vastuse saanud pagulased võivad Euroopa peale ära kaduda,16.02.2016)

Autor on nõus, Euroopa Liidu liikmesriikide fookuseeritus peab olema suunatud tõeliste abivajajate aitamisele ning sisserändesurve suurenemisel on väga oluline keskenduda ennetavate meetmete rakendamisele ning üks oluliseimad aspekte sealjuures on just riigipiirid. Kontroll riigipiiridel peab olema tõhus ja turvaline, et majandusliku heaolu otsijaid ei hakkaks süsteemi koormama ning varjutama tõelisi abivajajaid. Tegelikult kaitsevajaduse alla sobitumine või mitesobitumine vajab kindlasti tõhusamat selgitust. Euroopa Liidu liikmesriigid peavad antud vallas tegema tugevat koostööd, mis eeldab ka näiteks seda, et riike, kelle endi ressursid eelmainitud riigipiiri turvamise jaoks on piiratud, peaksid teised aitama.

Eelnevat statistikat analüüsid ning vastanute kommentaare arvesse võttes julgeb autor väita, et inimesi juhib paljuski hirm liiga erineva või koguni äärmusliku religiooni ees ning hirm võimalike muutuste ees ühiskonna alustalades (näiteks joonisel 5 lk 22 väljatoodud tegurid).

Oma loomuselt on inimesed siiski abivalmid, selle näitena võib tuua 2016. aasta jaanuaris aset leidnud sündmuse, mis leidis kajastamist ka ajakirjanduses ning pälvis tugeva rahva toetuse. Eestis Vao majutuskeskuses elanud albaania perekond, kellele Politsei- ja Piirivalveamet keeldus korduvalt asüüli andmast, sai Eestisse jääda peamiselt tänu meediakajastusele ning selle taga seisis positiivne tugev rahva hääl. Eelmainitud albaania perekonnapea oli Eestis omandanud ameti ning oli kohusetundlik tööl käiv pereisa, kelle kaks tütar on ära õppinud eesti keele ning kolmas perre sündinud laps tuli ilmale Eestis. Eestisse jäämise nimel ning deporteerimisest hoidumiseks, oli pereisa väisanud aga pikaajalist menetluslikku protsessi Politsei- ja Piirivalveametiga. (Keegi ei saada Albaania perekonda Eestist välja, 28.01.2016)

Kommentaariumeid ning meediat jälgides oli ilmne, et antud asüüli taotlejate protsessis oli poolehoidjate leer perekonna riiki jäämisele tugevalt ülekaalus ning rahvale meeldis, et perekond on Eestis elades teinud omalt poolt kõik, et lõimumine meie ühiskonda oleks lihtsam. Eelnevast johtuvalt oleks väärt väita, et 'valmisoleku puudumine' pagulaste vastuvõtmiseks tähendab elanike 'tahtmatust mitte aidata'.

Väga positiivne autori arvates oli kogu loo juures see, et nimetatud juhtum andis arusaama ja kogemuse õppida olema empaatilisemad ning paindlikumad. Näiteks kohtus Eesti peaminister Taavi Rõivas juhtumijärgselt riigikogu põhiseaduskomisjoni juhi Kalle

Laanetiga, et arutada seadusemuudatust, mis annaks varjupaigapoliitikas õiguse teha otsuseid lähtudes ka inimlikest aspektidest ning vastavatest hetkeoludest, et vajadusel oleks võimalus ka eranditele ning ei lähtutaks vaid paindumatutest regulatsioonidest. Juhtumijärgselt sõnas Rõivas: „Ma ei leia, et Eesti riik peaks olema suletud kõigile, kes tahaksid siin töötada ja perega elada. Kui inimesed on valmis omaks võtma eesti keelt ja eesti kultuuri, valmis siia panustama, siis peaksime neile avatud olema.“ (Keegi ei saada Albaania perekonda Eestist välja, 28.01.2016)

Käesoleva töö autor nõustub selle arvamusega täielikult - kui siiasaabujad on töökad ning aldis õppima kohalikku keelt ja kultuuri ning neil endil on siiras tahtmine elada Eestis, on kindlasti ka nende lõimumine ühiskonda kergem ja kui soovitakse meie ühiskonda panustada, näeb autor selles vaid positiivseid arenguid. Kuid mida arvavad pagulaste lõimumisest küsimustikus osalejaid - seda analüüsib autor järgnevas peatükis.

3.2.1. Rahva arvamus - pagulaste lõimumine Eesti ühiskonda

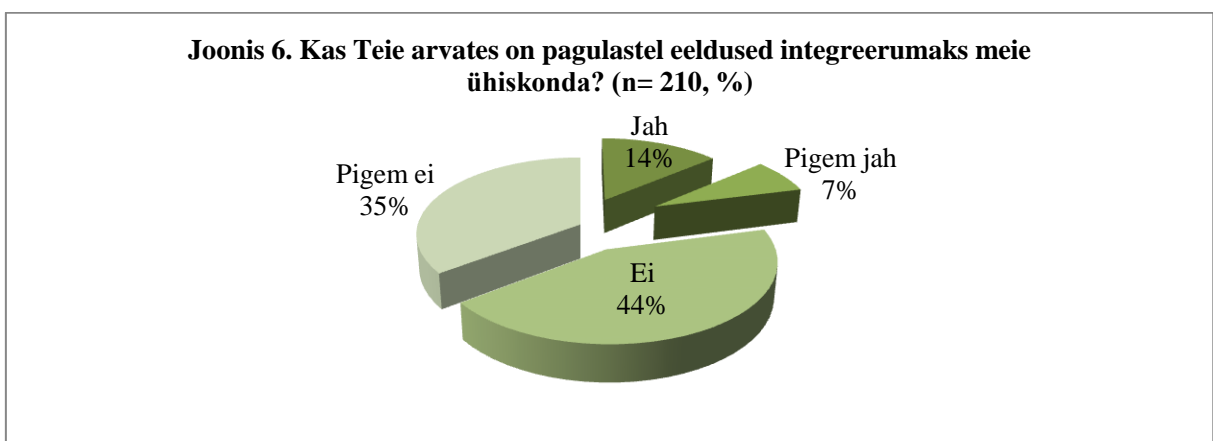
Kuigi rahvad on mõjutanud üksteise kultuure sajandite jooksul, siis käesolevaid vastuseid analüüsides võib autor väita, et leidub mingi hulk inimesi, kelle hinnangul senine võõrrahvuste lõimumine Eesti ühiskonda pole siiani olnud kuigi tulemuslik.

Tulemustest nähtub, et tegu on siiski vähemusgrupiga ning üksikute arvamustega, kus tuuakse peamise näitena igipõlist eesti-vene rahvuse lävimist ehk siis „mitte lävimist.“ Nii mõnegi vastanu hinnangul ei ole Eestis siiani suudetud keeleseadust täita. Ida-Virumaal, näiteks Narvas, Jõhvis või Kohtla-Järvel on ülekaalus vene keelt kõnelevad inimesed. Mitu põlvkonda võib olla Eestis sündinud, aga riigikeelt siiski ei vallata ning sellest sõltuvalt on raskendatud ka eestikeelse ja venekeelse elanikkonna omavaheline lävimine. Mureküsimus, mis paljusid uuringus osalejaid huvitas, oli - kas pagulased on suutelised ära õppima eesti keele ning kui tõenäoline see on. Sellest johtuvalt tekkis vastanute hulgas ka küsimus, kas Eestis on piisavalt palju heal tasemel araabia keele õpetajaid.

Integratsioon ning rahvaste lõimumine oma loomult väga keeruline, kuna see eeldab kahe (kui mitte rohkema) erineva taustaga inimese ühendamist ideaalis justkui üheks tervikuks, kes peavad üksteist aktsepteerima ning olema avatud teistsugustele tavadele ning traditsioonidele. Samas on see nõnda toimunud juba sajandeid ning positiivse poole pealt rikastanud ning täiustanud veidi ehk iga kultuuri.

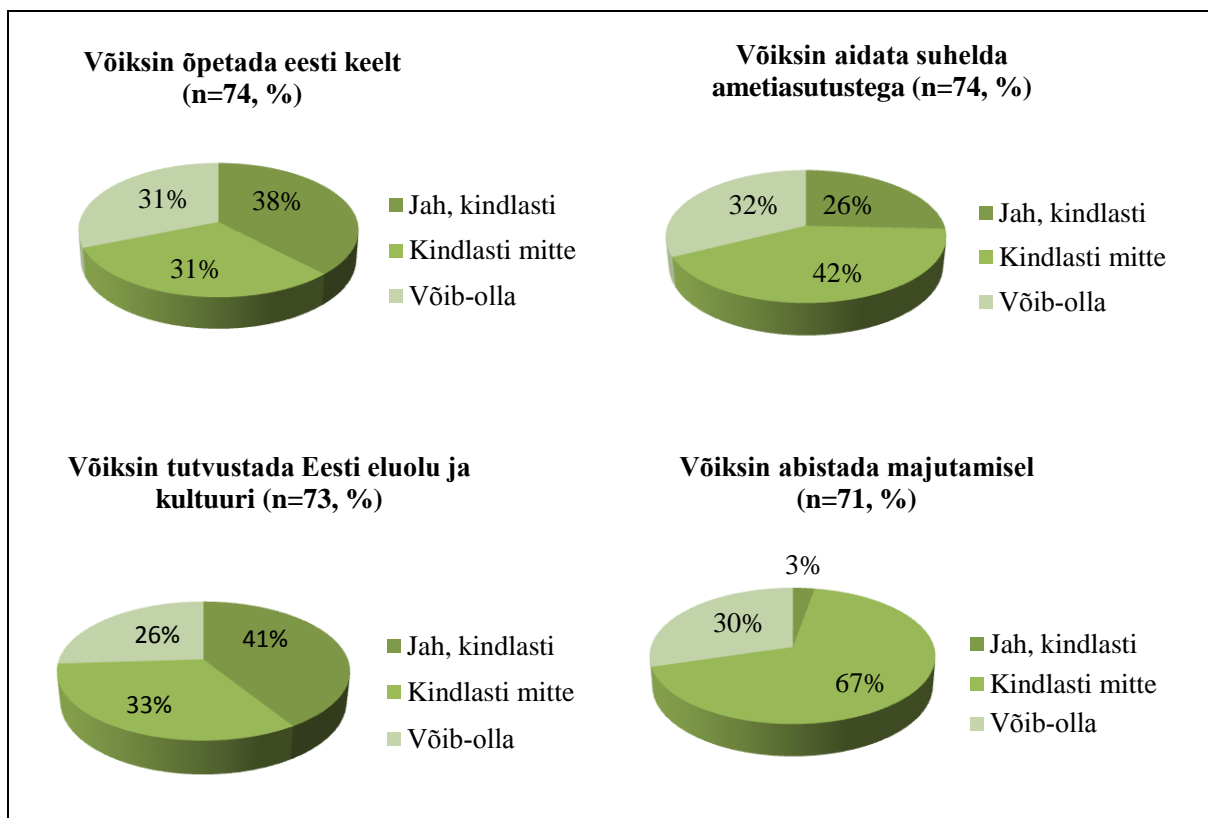
Vastus autoripoolsele küsimusele, milline on Eesti elanikkonna arvamus erinevate rahvaste lõimumisest, oli tulemustes ülekaal vastanute seas, kes näevad tänases olukorras ehk Euroopa pagulaskriisis pigem ohtu Eesti kultuuriruumile, põhjendades seda eesti rahvastiku väiksusega ning liigvõõra religiooni mittedobivusega. 64,3% vastanutest näeb massilises sisserändevoos ohtu kultuuride hajumisele, 22,4% leiab, et see vaid rikastab erinevaid kultuure ning 13,3% on oma arvamusel neutraalsed ehk teisisõnu ei oma mingit seisukohta. Inimeste hirm peegeldub siin ka selles, et kardetakse erineva religiooni ja erineva kultuuri mittedobivust, mis võib vastanute arvates aastakümnete jooksul viia Eesti kultuuri hääbumiseni. Kardetakse islami invasiooni, mis meie ühiskonna jaoks on liiga radikaalne.

Kui uurida vastanutelt Eestisse saabuvate pagulaste ning nende eelduste kohta integreerumaks meie ühiskonda, jaotusid tulemused üllatuslikult võrdselt kahe peamise vastandliku vastusevarinadi vahel. Autori küsimus kõlas: „Kas teie arvates on pagulastel eeldused integreerumaks meie ühiskonda?“ Vastused jagunesid järgnevalt:

Joonis 6. Kas Teie arvates on pagulastel eeldused integreerumaks meie ühiskonda? (Autori koostatud)

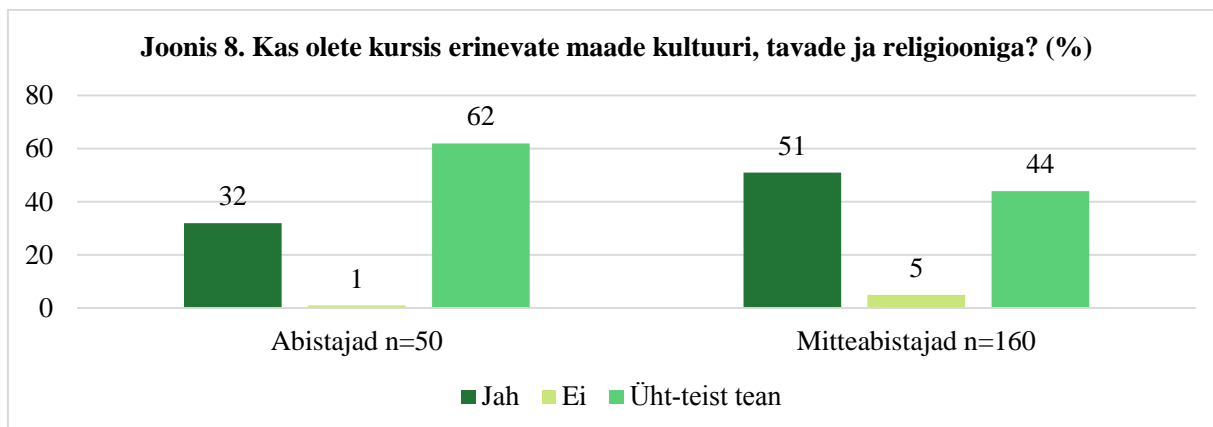
Eelnevale küsimusele jaatavalt vastanute seas oli 23,8% ehk 50 inimest meelestatud väga positiivselt ehk need on inimesed, kes on nõus Eestisse saabuvaid pagulasi ühiskonda lõimumisel vabatahtlikult ka aitama. Autor uuris, millisel määral. Alljärgneval joonisel on näha tulemustest lähtuvad jaotused (vt joonis 7 lk 26).

Joonis 7. Eesti elanikkonna abivalmidus pagulaste kergemaks integreerimiseks (autori koostatud)

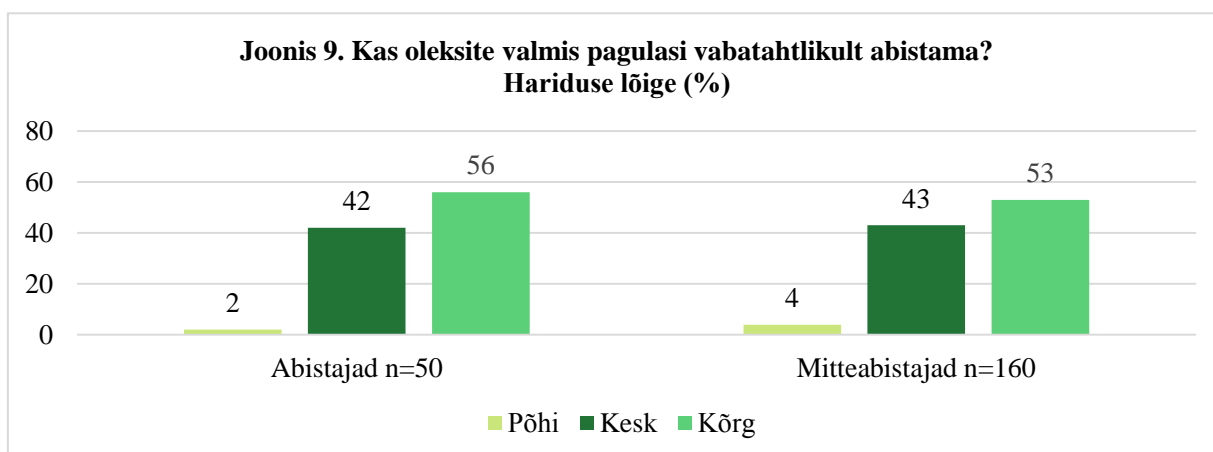
Jooniselt nähtub, et nii eesti keele õpetamisel, vajalike ametiasutustega suhtlemisel kui ka Eesti eluolu tutvustamisel on inimesed meelestatud pigem positiivselt ehk ollakse valmis pagulasi kohanemisetapi ajal toetama. Muuhulgas ollakse nõus jagama teavet eesti kultuuri ja tavade kohta. Ollakse nõus tutvustama Eesti kultuuri. Majutusega aga nii abivalmid ei olda - kõigest 2 inimest 210-st vastanust oleksid valmis vajadusel sellist abi pakkuma.

Kuna erisus abistajate ning mitteabistajate hulgas on märkimisväärselt suur (50 inimest on küll valmis oma abi pakkuma, kuid koguni 160 inimest mitte), koostas autor alljärgnevalt analüüsi hariduse, vanuse ning kultuuride tundmise lõikes, selgitamaks välja, millised on inimgrupid, kes soovivad pagulasi kohanemisetapi aja toetada ning kes mitte. Alljärgnevalt jooniselt (joonis 8 lk 27) on näha, et kursisolek erinevate maade kultuuridega ja religiooniga ei mõju positiivselt sellele, et inimene kvalifitseeruks nende hulka, kes oleksid nõus abistama.

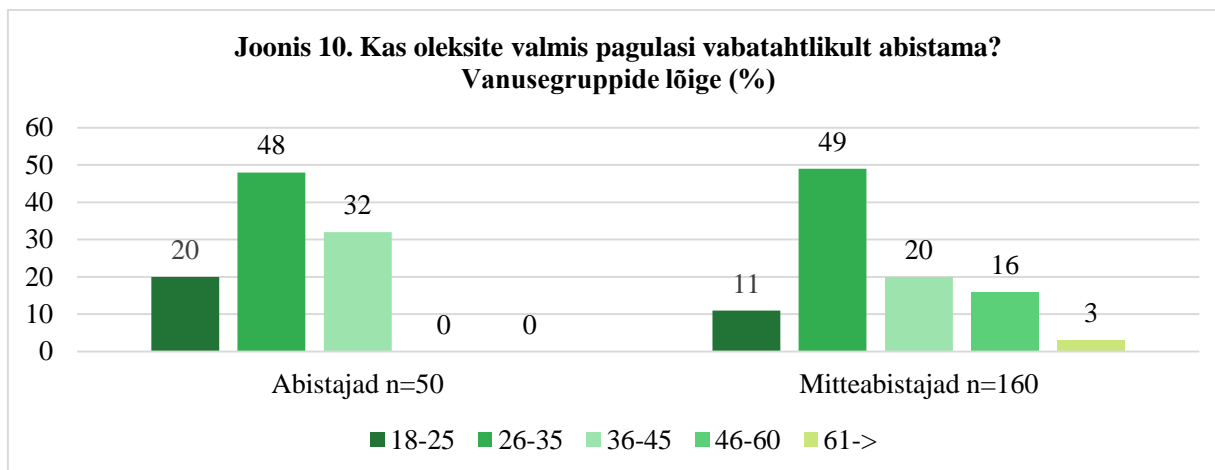
Joonis 8. Abistajate/mitteabistajate teadmised võõrkultuuridest (autori koostatud)

Jooniselt nähtub, et mitteabistajate hulgas on isegi kursisolek kõrgem. Võib arvata, et kuna peetakse ennast teadlikuks (ohtudest), siis see garanteeribki teadliku valiku mitte abistada. Edaspidistes uuringutes tuleks kindlasti kontrollida, milles seisneb kursisolek, kas tegelikult teatakse ka nende kultuuride kohta.

Joonis 9. Abistajate/mitteabistajate haridustase (autori koostatud)

Jooniselt 9 on näha, et abistajate ja mitteabistajate hulgas hariduse lõikes olulisi erinevusi ei esine. Mõlemas rühmas on esikohal kõrgharidusega inimesed, millele järgneb suure osakaaluga keskharidust omavad inimesed. Põhiharidus on vähe esindatud mõlemas vastajaskonnas.

Joonis 10. Abistajate/mitteabistajate vanuserühmad (autori koostatud)

Jooniselt 10 nähtub, et potentsiaalsete abistajate hulgas on kõige nooremalt küsitluses osalenud vanusegruppi 18-25 peaaegu kaks korda rohkem ning samas 46-aastaseid ja vanemaid abistajate hulgas ei esine. See näitab nooremate inimeste avatust ja vanemate inimeste suletust nii pagulaste kui ka elus ette tulevate muutuste suhtes tervikuna.

Ühiskonna suhtumisel on kindlasti väga oluline roll rändekriisiga toimetulekul, kuna ühiskond võib kas toetada või takistada sissereändajate kohanemist. Võttes arvesse käesoleva töö tulemuste peamist suundumust ehk pigem skeptilist vastukaja ning seda, et vaid ¼ vastanutest oleksid nõus pagulasi sotsiaalselt integreerumisel abistama, julgub autor pakkuda, et ühiskonnas oleks tarvilik teha suuremaid samme sallivuse edendamiseks. Ent milliseid samme peaks riik selle saavutamiseks tegema? Ja mida võib kokkuvõtvalt järeldada vastanute arvamustest? Järgnevalt toob autor välja omapoolsed järeldused, lähtudes pagulaskriisi mõjudest ja uuringu tulemustest ning seejärel annab hinnangu pagulaste lõimumisele ühiskonda.

Esiteks peaks tegema laiemat ennetus- ning teavitustööd, nagu selgus ka uuringu analüüsist. Üks suuremaid takistusi pagulaste lõimumisel Eesti ühiskonda on infopuudus. Nii nagu sai eelnevalt räägitud teadmatusest, mis loob hirmu ja hirm omakorda negatiivsust, nii loob informatsioon avatust ja ausust, mis omakorda tekitab usaldust. Ja seda on rahval vaja. Paljud uuringus osalejad täheldasid, et välismeedia infokanalid jagavad palju mitmekesisist infot pagulaskriisist ja sellest, mis toimub mujal Euroopa Liidu liikmesriikides – kajastatakse vahetult nii head kui halba. Väga suur osa sellest kõigest aga Eesti meediasse ei jõua.

Teiseks, rahva arvamust ja sallivust aitab suunata ja kujundada paljuski riik ise, olles rahvaga aus ja jagades laialdasemalt informatsiooni. Kommunikatsioon on võtmetähtsusega,

sest vaid nii tekib inimestes usaldus ning see on peegeldav lõimumise protsessis, mis kriisi leevendamise kontekstis on olulise tähtsusega. Abiks oleks süsteemne ning vahetu seisukorra ja ülevaate andmine nii riigi kui Euroopa Liidu tasandil. Ja samas peaks informatsioon liikuma mõlemal suunal ehk teavitustööd peaks tegema ka pagulastega. See tähendab, et ka neile tuleb teha põhjalikku selgitustööd, et oleks mõistmine, kuhu riiki nad tulevad. Kui soovitakse näiteks sotsiaaltoetuste peale oma elu ehitama tulla, siis Eestis see kindlasti ei realiseeru. On väga oluline, et need, kes Eestisse tulevad ka tõesti tahavad siia tulla. See teeb ühiskonda lõimumise lihtsamaks.

Vastanute hulgas leidis rohkelt kajastamist ka asjaolu, et Eesti ühiskonnas on palju inimesi, kes vajaksid riigilt suuremat hoolt, kui on seda seni saanud. Leiti, et sotsiaalsüsteemi peaks arendama ja parandama ning abi suunama ka riigisiselt sinna, kuhu vaja. Tegu on küll riigi majanduslikku olukorda puudutava aspektiga, ent autori hinnangul on see oluline välja tuua, kuna aitab süüvida ning mõista seda osa vastajaskonnast, kes pagulaste Eestisse saabumisse hästi ei suutu.

Kolmas oluline aspekt, mida võib uuringu tulemustest järeldada ning mis suurendaks inimestes soovi sotsiaalsele lõimumisele kaasa aidata ja vähendaks pagulaste saabumisega seonduvaid hirme (vt joonis 5 lk 22), on süsteemi läbipaistvus. See tähendab, et kontroll, keda üle piiri lasta ja kellele elamisluba anda, peab olema põhjalik, kuid mis antud kontekstis on olulisem - rahvas peab teadma, kes need inimesed on ning miks ja kust nad Eestisse tulevad. Autori hinnangul tekitaks taoline teadmine usaldust valitsuse vastu, turvalisust rahva seas ning aitaks vabaneda võimalikest stereotüüpide tekkest. Näiteks tuli uuringu tulemustest selgelt esile rahva silmis lõimumist takistav faktor, et siiasaabuvald pagulasi ei kvalifitseerita kui pagulasstaatust selle kõige õigemal tähenduses omavate inimestena. Paljud vastanutest kinnitasid, et pooldavad pagulaste aitamist vaid juhul, kui suudetakse reaalseid abivajajaid eristada mugavusimmigrantidest ja kriminaalidest.

Ühtlasi leiab töö autor isiklikul hinnangul, et valitsus võiks õppida ka teiste riikide kogemustest, kes pagulasi on vastu võtnud ja kes pagulaskriisi taustal on erinevaid kohanemis- ja integratsioonimeetmeid rakendanud. Kuigi Eestisse saabuvald pagulasi pole nii palju, et me saaksime ennast võrrelda naaber- või lähiriikidega, on see siiski oluline õppimise koht ja tark oleks siinkohal õppida ka teiste riikide näidete varal. Hästitoimivate integratsioonimeetmete väljatöötamisel tuleb arvestada tulevikuperspektiive ning pilk heita kaugemale ehk arvestada näiteks ka variandiga, et pagulasi võib lähiaastate jooksul saabuda

Eestisse oodatust kordades rohkem. Näitena võib siinjuures tuua Rootsi, kes 2013 aastal Euroopa Komisjoni Euroopa Pagulasfondi abiga teostas projekti „Uus algus. Pagulaste lõimumine Rootsis on aja küsimus“.

Projektis uuritakse, millised lõimumist raskendavad ja hõlbustavad tegurid iseloomustavad teiste sisserändajate rühmadega võrreldes just pagulasi. Sealjuures keskenduti sellele, millistel lõimumisviisidel on olnud pagulaste jaoks positiivne või soodne tulemus ning püüti leida tõhusate tavade näiteid. (Uus algus. Pagulaste lõimumine Rootsis on aja küsimus 2013, 6) Sellest näitest näeme, et rahvaste lõimumine Rootsis oli aktuaalne juba enne pagulaskriisi, kuid siiski seisab praegune Rootsi silmitsi suurte pagulas- ning integratsiooniprobleemidega. Pagulased pole ühiskonda integreerunud ning riigis on pagulaskogukondi niivõrd palju, et välja on kujunenud piirkonnad, mida kohalik elanikkond ei pea enam turvaliseks ja millesse ka politsei suhtub äärmise ettevaatlikkusega.

Näited võib kindlasti tuua ka mujalt Euroopa riikidest. Kahjuks enamus riigid, kes praegu seisavad silmitsi pagulas- ja integratsiooniprobleemiga, ei olnud valmis niivõrd suureks sisserändeks ja nagu selgus ka käeoleva uuringu tulemustest, ei ole selleks elanikkonna hinnangul valmis ka Eesti. Alustada võiks muidugi ka sellest, et vastanute hinnangul pole praegune pagulaste jaotamine Euroopa Liidu liikmesriikide vahel üldsegi lahendus kriisile. Ennekõike peaks siiski tegelema probleemi algpõhjustega ehk kriisikolletes rahu tagamisega ning humanitaarabi võimaldamisega. Näiteks kirjutab üks vastanu järgnevat: „Eesti peaks koostöös teiste Euroopa Liikmesriikidega töötama selle eesmärgi nimel, et põgenike kodumaal olukord stabiliseeruks. Samuti peaks loodama pagulaste turvatsoone nende kodumaale võimalikult lähedal. Panustame peab suuremalt eelkõige rahu tagamisse.“

Taolist mõtet on väljendanud ka paljud poliitikud ja võtmeisikud, kes kriisi leevendamiseks igapäevaselt tegelevad. Ometi on olukord täna sealmaal, et tegeleda tuleb tagajärgedega ning järjest kasvava integratsiooni probleemiga.

Töö autori hinnangul on integratsioon seega tänapäevases muutuv maailmas üha suurema tähtsusega. Kuna Eestisse on võrreldes teiste riikidega saabumas kordades vähem pagulasi ja pikema aja jooksul on meil hea võimalus arendada ning täiustada seniseid integratsioonimeetmeid ning jälgida, mis ja kuidas paremini toimib ja mida saaks veel paremini teha. Kindlasti on integratsioonipoliitikas tarvis teha edasiselt suuremaid samme. Sealjuures on oluline, et ümberringi muutuvate tegurite kõrval oleks alati tagatud Eesti rahvusele olulised väärtused- eesti keel, eesti kultuur, tavad ning kombed.

Kuigi pagulaskriisi negatiivsemad mõjud on leidnud rohkem kajastamist, siis võib sellega kaasneda ka positiivseid kaasnähtusi. Siiasaabujad võivad olla ka potentsiaalsed majandust elavdavad inimesed, kellel on innovaatilised ideed ja siiras tahtmine meie ühiskonda panustada.

4. INTERVJUUD

4.1 Intervjuu Sotsiaalministeeriumi esindajaga

Töö autor viis 2016. aasta jaanuaris läbi intervjuu Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse poliitika juhi Triin Raagi`ga. Intervjuu eesmärgiks oli selgitada välja, milline on Sotsiaalministeerium valmisolek pagulaste vastuvõtmiseks – millised on pagulastega seonduvad kitsaskohad ning milline on ministeeriumi tegevuskava pagulaste ühiskonda lõimumiseks.

Intervjuust selgus, et Sotsiaalministeeriumil on pagulasi puudutavates küsimustes väga oluline roll. Ministeeriumi pädevusse kuuluvad tegevused saavad alguse kohe, kui pagulased Eestisse saavad ja ulatuvad kuni neile võimalikult heade tingimuste loomiseni, mis hõlmab ka pagulaste integratsiooni ja kohaliku eluoluga kohanemise toetamist. Ministeeriumi haldusalasse kuulub terviskontrolli, eluaseme, tugiisiku teenuse ning tööga seotud tegevuste organiseerimine ning eesti keele õppe tagamine. Selleks, et Eestisse saavad pagulased mõistaksid paremini Eestis toimivat ühiskonda ja erinevaid teenuseid ning võimalusi, on ministeeriumi poolt pakutav ka esmane tõlketeenus.

Intervjueeritava sõnul on toetused, mida pagulastele võimaldatakse samad, mis on ka kohalikul elanikkonnal. Ehk näiteks, kui tegemist on perekonnaga, laienevad neile kõik pere- ja lastetoetused, mis makstakse välja sotsiaalkindlustusameti kaudu. Kui pagulasel enesel puudub sissetulek, on tal võimalus pöörduda kohaliku omavalitsuse poole ning taotleda toimetulekutoetust. Tihedat koostööd tehakse ka Töötukassaga ja vajadusel koostatakse koguni töö otsimiseks individuaalne plaan. Muud sotsiaalteenused, mida kohalikud omavalitsused pakuvad on intervjueeritava sõnul juba väga inimese põhised ehk lähtudes konkreetse inimese vajadustest ja seda hindab kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja.

Eesti keele õppe korraldamiseks on ministeerium otsinud partnereid, firmasid ja ülikoole, kes oleksid nõus kursuste vormis pakkuma eesti keele õpet kuni A2 keeleoskustaseme (A2- algtasemel keeleteadja) saavutamiseni. Intervjueeritava hinnangul

on keele õpe väga paindlik, kuna hakkab toimuma nii maakonnakeskustes kui ka individuaalõppena või grupiõppena. Siinjuures toob Triin Raag näitena Tallinna Ülikooli, kes on üks neist, kes on välja tulnud vabatahtliku algatusega ehk on valmis pakkuma individuaalset õpet.

Töö autor uuris vabatahtlike ning tugiisikute kohta lähemalt. Kas erinevatesse protsessidesse (näiteks töö leidmise vallas) on kaasatud tugiisikuid ning kui jah, milline on nende koolitus ja väljaõpe? Positiivse üllatusena selgus, et huvi selles vallas on täiesti olemas ja pagulasi on kohanemisetapi ajal toetamas ka tugiisikud ning vabatahtlikud. Triin Raag sõnas järgnevat: “Tugiisikud on kaasatud. Hetkel kaks suurimat, kes vajadusel abi pakuvad, on Eesti Pagulasabi vabatahtlikud ja Johannes Mihkelsoni Keskuse lepingulised töötajad, kes on läbinud ka vastavad koolitused. Lisaks on juurde tulnud MTÜ Pagula ja ka osad kogudused on öelnud, et neil on tugiisiku teenuse pakkumise võimalus. Johannes Mihkelsoni Keskuse inimesed on kõik läbinud 100 tundi koolitust. Pagulasabil on samuti koolitatud tugiisikud olemas ning koolitused jätkuvad. Johannes Mihkelsoni Keskuse teenus on hästi eesmärgistatud – nad teavad, mis suunas nad tahavad kliendiga liikuda, sõlmitakse leping ja kõik muu sinna juurde. Pagulasabi vabatahtlike tugiisikuteenus on aga veidi enam kui sotsiaalset suhtlust pakkuv, kuna on veelgi individuaalsem.”

Läbiviidud intervjuu käigus selgus aga samas, et massilise sisserände korral võib küsimusi siiski tekitada ebapiisav personal ehk juhul, kui Eesti piirile tekiks suur põgenikesurve, siis personali ja vabatahtlike hulk ning samas ka erinevate majutuspakumiste võimalus ei pruugi olla piisav. Kuigi ministeerium on uuendamas riskianalüüse ja hädaolukorra lahendamise plaane, on ministeeriumil hädaolukorraseduse rakendamise korral ning intervjuu toimumise ajal võimalik elamispindu pakkuda vaid paarisajale inimesele. Triin Raag seletab olukorda nii: „Ühelt poolt on meil majutus AS Hoolekandeteenused ressurside põhine - ligikaudu 100 majutuskoha üle Eesti. Lisaks on veel mõned majutuskohad, millega pole küll lepinguid, kuid on omavaheliselt kokku lepitud, mida on võimalik veel kasutada. Mõned sajad inimesed oleme võimelised ära majutama. Praegune hädaolukorra lahendamise plaan näeb ette kaasata erinevaid vabaorganisatsioone, näiteks Punast Risti, kuid teame, et see on suhteliselt ammenduv ressurss, seega personali puuduse küsimus võib massilise sisserände korral olla takistuseks. Võib küsimusi tekitada, et kust personali juurde saada.“

Intervjueeritav lisas, et veel 2015. aasta alguses ei teadnud ega osanud aimata keegi, et pagulastest saab nii palju juttu olema ning olukord on uus kõigile, ka ministeeriumile. Ja kuigi

praegune Sotsiaalministeeriumi tegevuskava on üsna selge ja arusaadav, siis on ministeeriumi võimekus ajas kasvav. Intervjueeritava sõnul kavandab Sotsiaalministeerium kevadel, kui teatud hulk inimesi on saabunud, koostada poole aastaste intervallidega analüüsi – kuidas läinud on ja mida tuleb muuta. Esimeste Eestisse saabunutega teeb ministeerium analüüsi asutusesiseselt ministeeriumi inimestega läbi. Intervjueeritav sõnas lisaks: „Kõik on väga kiiresti toimunud. Järgmised kuus kuud on nüüd see periood, kus ole näha, kuidas kõik minema hakkab. Juuniks peaks olema esimesed resultaadid näha, kui esimesed inimesed on Eestisse saabunud.“

2016. aasta aprillikuus kontakteerus töö autor veelkord intervjueeritavaga, et uurida, kas Sotsiaalministeeriumi töös pagulasvaldkonnaga seotud tegevustes on toimunud olulisi arenguid ning kuidas on läinud esimeste Eestisse saabuvate pagulastega. Triin Raag selgitas, et kuna esimesed pagulased, kes Eestisse vastu võeti, on siin olnud vaid kuu ja hiljem saabunud vaid nädala, siis järeltusi veel paraku teha ei saa. Ministeeriumi hinnangul on kohanemiseks vajalik aeg märgatavalt pikem ning 2016. aasta aprilli seisuga on vara öelda, kui hästi ollakse kohanenud ja rahul. Küll aga toob Triin Raag välja mõned suuremad muudatused, mis on vahepealse ajaga tekkinud. Näiteks on jõustunud muudatus eluruumide kulude katmises, sõlmitud on leping maaklerteenuse pakkujaga ja peagi on ministeerium allkirjastamas ka lepinguid tugiteenuseid pakkuvate organisatsioonidega. Kohustuslikuks on muutunud eesti keele õpe ja kohanemisprogramm. Oma vastuses mainib Triin Raag, et lisaks eelnevale on toimunud palju erinevaid väiksemaid muudatusi.

Tugevat koostööd teeb Sotsiaalministeerium ka kohalike omavalitsustega - toimunud on kohtumised ja infoüritused kõigis maakondades, millesse on olnud kaasatud nii omavalitsuste juhid kui sotsiaaltöötajad. Intervjueeritava hinnangul on aga Eestis ligi kümnekond valda, kes küll kategooriliselt pagulaste toetamisest ei keeldu, kuid kes on koostööst siiski hoidunud ning peamise põhjusena toonud välja vabade sotsiaalpindade puudumise. Triin Raag sõnas, et pigem on omavalitsused siiski vastuvõtvad ja näevad oma rolli kogu protsessis. Ehk näiteks need, kes ütlevadki, et sotsiaalpindu pole, on öelnud, et neil on aktiivne üüriturg või muud võimalused. Intervjueeritava hinnangul aitaks ministeeriumi ja kohalike omavalitsuste vaheline koostöö lihtsustada kõikide osapoolte tööd ja soodustaks ka pagulaste ühiskonda lõimumist.

Töö autor palus intervjueeritaval hinnata ka integratsiooni ja pagulaste ühiskonda kohanemise küsimust. Milline on siinjuures roll Sotsiaalministeeriumil ning mida arwab

integratsioonist Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse migratsiooni juht ise? Triin Raagi arvamus antud temaatikast on järgmine: „Sotsiaalministeeriumil on integratsioonis päris suur roll, kuna meie kaudu tuleb pagulastele keeleõpe ja läheb ka esmane tõlketeenus, et inimene mõistaks, kus ühiskonnas ta on ja kuidas siin teenused ja asjad toimivad. Ka Töötukassa tegevus on see, mis on integreerumise vallas oluline. Samuti, et inimene saaks üldse kohanemist alustada, on oluline, et tal oleks elukoht. Me anname kohanemiseks vajaliku paketi kätte. Edasine kohanemine tuleb tööturu või siis kohanemisprogrammi kaudu. Integratsioon on alati kahepoolne protsess. Kui ühiskond ja inimesed oleksid veidike rohkem avatud, oleks vähem ka negatiivseid hoiakuid. See ei tähenda, et peab omaks võtma teise kultuuri, normid ja muu. Üldine avatus on oluline – see ongi see, mis toetab siiatulijate ühiskonda integreerumist.“

4.1.1 Omavalitsuste valmisolek

Intervjuust Sotsiaalministeeriumi esindajaga selgus, et ministeerium teeb koostööd ka üle Eesti erinevate omavalitsustega. Läbi on viidud ministeeriumi poolt erinevaid teabepäevi ja üritusi informeerimaks inimesi ning loomaks valdadega ühist eesmärgistatud koostööd. Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse migratsiooni juht Triin raag sõnas, et kuigi enamik kohalikke omavalitsusi olid avatud ning nägid oma rolli pagulaste toetamises nende kohanemise ajal, siis leidis ka kümnekond valda, kes nii alati koostööks polnud.

Käesoleva bakalaureusetöö raames saatis töö autor 2016. aasta veebruaris küsimustikud erinevatele kohalikele omavalitsustele, ligikaudu viiekümnele omavalitsusele, selgitamaks välja omavalitsuste valmiduse ja võimalused pagulaste majutamiseks ja toetamiseks. Ning, kui vald on toetamisest keeldunud siis uuris, milles peituvad põhjused.

Võttes arvesse, et käesoleva töö autor saatis küsimustiku ligi poolesajale omavalitsusele, laekus vastuseid tagasi vähe. Omavalitsusi, kes küsimustikule vastasid oli 7: Kose, Järvakandi, Põltsamaa, Ruhnu, Paldiski, Jõgeva ning Võru. Positiivne on aga autori hinnangul see, et tagasi saadetud vastused olid üle Eesti väga erinevatest piirkondadest. Küsimustik, millele autor ootas vastust, oli lühike ja koosnes alljärgnevatest küsimusest:

- kas teie omavalitsuse hinnangul on Eesti riigi tegevuskava pagulasküsimuses selge või leidub küsimusi, mis võiks vajada lisaanalüüsi?
- kas Vabariigi Valitsuse jagatav informatsioon pagulasteemadel on olnud teie omavalitsuse jaoks piisav?

- kas teie omavalitsus on vastu võtmas pagulasi?
- juhul, kui jah, siis kui palju pagulasi te vastu võtate ning kuidas on korraldatud nende majutus? Milliseid toetusi pakub teie omavalitsus pagulastele? Kuidas on korraldatud pagulastele eesti keele õpe?
- juhul, kui ei, siis mis on see põhjus, miks teie omavalitsus pagulasi vastu ei võta?
- kas oskaksite öelda, mis teie hinnangul vajaks enim tähelepanu aitamaks pagulastel integreeruda meie ühiskonda?

Kõige konkreetsemad vastused antud küsimustikule andsid Võru ning Järvakandi omavalitsused, kes vastasid, et nende vallal pole plaanis pagulasi vastu võtta ning puuduvad ka eluruumid nende jaoks. Ka Kose, Ruhnu, Põltsamaa ja Paldiski vastasid, et pole valmis pagulasi vastu võtma, kuid sealjuures selgitasid veidi pikemalt keelduva põhjuse tagamaid.

Ruhnu vald põhjendas keeldumist sellega, et nende kogukond on väikene ning seetõttu on pagulaste elamaasumine kuuekümne liikmelises kogukonnas märgatav ja pingeid tekitav. Kuna saare eraldatus ja sõltuvus ilmastikust mõjutab omakorda transpordiühendust mandri-Eestiga, on see valla hinnangul kindlasti pingeid tekitav lisaks siinsele elanikele ka pagulastele.

Põltsamaa vald selgitab aga järgnevat: „Puuduvad vabad elamispiinad. Maarahvas on tõrjuvam, kui linnarahvas, millel on ajaloolised tagamaad. Puuduvad ka vabad töökohad, pole väljaõppinud keeleõpetajaid. Pagulased on kindlasti ehmunud, kui peaks siinses külmas kliimas hakkama muretsema küttepuude varumise eest talveks. Lisaks võitlemine pori ja külmega, sest neile omast aega on vaid napilt 5 kuud. Liikumiseks on maal hädavajalik oma auto omamine, kuna ühistransport ei kata kogu maapiirkonda piisavalt.“

Ka Paldiski vallavalitsus on volikogus vastu võtnud otsuse, millega ei toetata pagulaste paigutamist Paldiskisse ehk kohalik omavalitsus pagulasi oma pindadele ei paigutada ei soovi. Samas tuuakse vastuses välja, et linnas on mõningad organisatsioonid siiski teatanud, et on valmis pagulaste vastuvõtuks Paldiskisse ja ka tagama neile võimalusel vajalikud teenused.

Kose ning Jõgeva vallad toovad sarnaselt Võrule tähtsana välja vabade sotsiaalpiinade puudumise. Kosel nappivat sotsiaalkortereid ka enda elanike jaoks ning Jõgeva vald, kus samuti vabad sotsiaalruumid puuduvad, saaks sotsiaalsüsteemi najal ehk maksimaalselt hakkama 1-2 perega. Kose vald põhjendab lisaks eelnevale, et nad on kuulnud

ära Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse migratsiooni juhi Triin Raagi, arvestanud Kose valla ettevõtjate küsitlusele laekunud vastustega ning lähtudes järgnevalt loetletud põhjustest pole vallal ja valla ettevõtjatel võimalik pagulastele pakkuda eluruume, ei ole võimalik pakkuda aastaringset tööd, puudub ka selgelt piiritletud riigipoolne tugisüsteem omavalitsustele pagulaste lõimumiseks ühiskonda ja valda ning jõudnud tõdemusele, et vallal puudub võimalus pagulasi vastu võtta. Samuti ei olevat valla kogukond üheselt valmis pagulasi valda vastu võtma.

Lugedes valdade seisukoht antud küsimuses peab tõdema, et kõik vallad, kes küsimustikule olid lahkelt nõus vastama, olid pigem pagulaste saabumist mitte toetavad. Küll aga võib mõista keelduvate vastuste tagamaid. Eestis on väga palju omavalitsusi ja kõik pole nad pole suured ja võimekad. Näiteks ei saa kindlasti võrrelda Ruhnu valda Viimsi vallaga. Nagu vastustest selgus pole osadel valdadel võimalus pakkuda sotsiaalpindu isegi oma elanikele. Praeguses kontekstis oleks muidugi paslik välja tuua mõttekäik, mida ütles Sotsiaalministeeriumi intervjuul Triin Raag: „Ühelt poolt me pakume kohalikele omavalitsustele rahalist tuge, on see siis teenuste osutamiseks, sotsiaaltöötaja toetamiseks, lisatasu maksmiseks, lasteaiakoha maksmiseks või millekski muuks. Lisaks kohalike omavalitsuste koolitamiseks ja nõustamiseks, eriti teises kultuurist tulnud inimestele teenuste osutamiseks ja nendega töötamiseks. See on see, mille teadmistest jääb sageli vajaka.“

Kuigi Sotsiaalministeerium on omavalitsusi toetamas, tekkis töö autoril omavalitsuste vastuseid lugedes küsimus, kas informatsioon ja piisav inimeste teadlikkuse tõstmine on jõudnud kõigini, see tähendab ka erinevate omavalitsusteni. Seda kahtlust võimendavad ka omavalitsuste vastused, milles tuuakse korduvalt välja asjaolu, et pagulasteema vajab täiendavat selgitust. Taolise mõtte toob välja 5 valda 7-st. Näiteks Paldiski linnavalitsus arvab, et informatsiooni on küll jagatud, kuid siiski mitte piisavalt. Lisaks arvestades seda, et Paldiski puhul on tegu kakskeelse linnaga, pidanuks vallavalitsuse hinnangul informatsioon olema ka vene keeles, kuid seda ei olnud. Ülejäänud 3 valda: Järvakandi, Ruhnu ja Põltsamaa on väga konkreetsed, võttes seisukoha, et jagatavast informatsioonist on jäänud vajaka ning Kose vald selgitab olukorda nõnda: „Pole selge, kes peale omavalitsuste tsentraalselt hakkab pagulastega tegelema. See ei saa olla ministeerium ega see ei saa olla ka mingi mittetulundusühing. Kohalikel omavalitsuste puuduvad tõlgid, kogemus ja info. Jääb mulje, et ministeerium on peata ja püüab kohalikke omavalitsusi informeerida, ise asjast aru saamata. Tegemist peaks olema riiklikult lahendatud küsimusega ja omavalitsused ei peaks sellega

tegelema.“ Taolist arvamust analüüsides julgeb töö autor väita, et lisaks sellele, et valitsused ka ise tunnevad vähest info liikumist ja nendeni jõudmist, võib teadmatust osadest vastusest ka otseselt välja lugeda (tuues näitena eelneva Kose valla arvamuse). Tõsi on tegelikkuses küll see, et nii ministeerium, kui ka mittetulundusühingud ja seltsid on need, kes pagulastega seotud valdkonnas orienteeruvad ja antud küsimustega tegelevad. Teadmistest jääb väheks ka Ruhnu valla sõnul, kes leiab, et kindlasti tuleks jagada tunduvalt rohkem infot pagulaste kodumaa ajaloost, rahvastikust, traditsioonidest ning kohalikust elatustasemest.

Positiivse poole pealt toovad vallad aga välja häid ettepanekuid pagulaste kergemaks integreerimiseks ühiskonda. Selleks, et pagulastel oleks ühiskonda lõimumine lihtsam, on Paldiski linna hinnangul suur roll Eesti riigil ja rahva suhtumisel. Näiteks ei saa käsitleda kõiki pagulasi terroristidena. Kuigi taoline mentaliteet on tänu relvakonfliktidele suurenenud, peab Paldiski linnavalitsuse sõnul suhtumine pagulastesse muutuma ja siinkohal on valitsuse ülesanne selgitada, keda Eesti võtab vastu ning kuidas see valik tehakse. Kose valla hinnangul on integratsioonivallas eelnevast olulisem aga keeleõpe. Ja soovitab, et kui eesti keel suudetakse omandada, tuleks kindlasti rääkida muudest erinevustest, millest räägitakse ka põhi- ja keskkoolis, näiteks nagu ajalugu ja ühiskond.

Analüüsides kõiki eelnevaid valdade vastuseid, siis on neist võimalik teha ka üldistavaid järeldusi. 7 Eesti kõikidest omavalitsustest on väga väike number tegemaks suuremaid üldistusi, kuid lähtudes olemasolevatest andmetest, peab tõdema, et omavalitsuste hinnangute ning elanikkonna küsitluse tulemuste vahel võib tõmmata teatavaid paralleele. Mõlema küsitluse analüüsi tulemusena võiks märksõnadena tuua välja informatiivsuse ja kommunikatsiooni. Olgu inimesed väiksemas vallas või suuremas linnas, tunnetavad nad siiski ühtemoodi seda, et Vabariigi Valitsuse poolt jagatav info pole olnud nende jaoks piisavalt küllaldane.

4.2 Intervjuu Politsei – ja Piirivalveameti esindajaga

Töö uurimuslikus osas viis käesoleva töö autor 2016.aasta veebruaris läbi lühema intervjuu ka Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) migratsioonibüroo juhataja Maige Lepaga. Kuna pagulaste Eestisse saabumisel on PPA-l väga oluline roll, oli autori huvi analüüsida asutuse valmisolekut pagulaste saabumiseks ning ka seda, kas PPA- l on olemas valmisolek nende massilise sisserände korral.

Olles läbi viinud intervjuu ning analüüsid antud vastuseid, võib järeldada ning väita, et PPA töö korralduslik pool seoses Eestisse saabuvate pagulastega on väga põhjalik ja hästi organiseeritud. Tegevuskava on selge ja sarnaselt Sotsiaalministeeriumile on PPA efektiivsus ja võimekus antud vallas ajas kasvav. Selle ilmestamiseks toob töö autor välja intervjuust oluliseimad aspektid.

Intervjueeritava sõnul on PPA-l tagatud (lisaks Eestisse otse saabuvatele rahvusvahelise kaitse taotlejatele) valmisolek enam kui viiesaja põgeniku vastuvõtmiseks 2016. ja 2017. aasta jooksul. Ning olukorraks, mil Eestisse peaks saabuma oodatust rohkem pagulasi, on PPA koolitanud enam kui kakssada reservametnikku. Ühtlasi viis PPA juba 2015. aastal läbi koolitusi erinevate valdkondade ametnikele ning on koolitusi jätkanud ka 2016. aastal.

Töö autori küsimust massilise sisserände valmiduse osas võib illustreerida Ungari näitega. PPA teeb endast kõik oleneva, et tõsta nii enda kui partnerite valmisolekut massilise sisserände olukorra lahendamiseks, kuid siiski peab intervjueeritava hinnangul meeles pidama, et kuigi ollakse massiliseks sisserändeks ja täiendava ressursi kaasamiseks valmis, võib sellele vaatamata masside eskaleerumise puhul tekkida olukord, kus piiratud tingimustes olukorra lahendamiseks ressursid siiski ammendunud. Eelmainitud Ungari näide on sarnane seetõttu Eestiga – „Ka Ungari oli massilise sisserände olukorraks ettevalmistusi teinud, kuid massid, mis rändekriisi süvenedes Ungarisse sisenesid, ületasid lihtsalt olemasoleva ressursi piirid,“ selgitas intervjueeritav.

Kui eelnevalt sai öeldud, et intervjuu analüüsist johtuvalt võib väita, et PPA on oma töös pagulasvallas hästi põhjalik, siis seda kinnitab ka asjaolu, et lisaks sellele, et Eestisse saabuva pagulase isik peab olema kindlasti tuvastatud, peab PPA oluliseks jälgida, et siiasaabuval pagulased oleksid valmis integreeruma. Autori hinnangul on see väga positiivne faktor PPA tegevuses, kuna on äärmiselt oluline, et need, kes Eestisse tulevad, ka ise tahaksid siia tulla. See teeb nende ühiskonda lõimumise lihtsamaks. PPA teeb seetõttu tööd üle Eesti ka paljude erinevate asutustega. Intervjueeritav toob välja Sotsiaalministeeriumi, Siseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Riigikantselei, MTÜ Pagulasabi, Johannes Mihkelsoni Keskuse, Sisekaitseakadeemia, Eesti Advokatuuri, SOS Lasteküla, AS Hoolekandeteenused, kohalikud omavalitsused ja Eesti Punase Risti ning lisab, et loetelu pole sugugi mitte ammendav. Näiteks tehakse veel tihedat koostööd ka

Kaitsepolitseiametiga, kellega koos teostatakse julgeolekukontrolli ja selgitatakse välja siiasaabuvate isikute taust.

Kui võrrelda eelmainitud intervjuusid, on näha, et koostöö asutuste vahel on toimiv. Nii nagu teeb Sotsiaalministeerium koostööd PPA ja erinevate organisatsioonide ja omavalitsustega, nii teeb tihedat koostööd ka PPA paljude ühiste asutustega. Autori hinnangul on see kindlasti üks väga positiivseid aspekte antud vallas, kuna näitab, et erinevad asutused, organisatsioonid ja muud institutsioonid hoiavad kokku ja kindlasti annab ühine koostöö paremaid tulemusi, kuivõrd aitab eesmärgi paremini saavutada. Töö autori hinnangul on asutuste omavaheline koostöö pagulasvallas oluline ka seetõttu, kuna aitab paremini ära tunda kitsaskohti, õppida üksteise kogemustest ja kõige selle läbi võivad sündida edasiviivamad ideed või meetodid.

PPA ning ka Sotsiaalministeeriumi esindajate välja toodud koostööpartnerite hulgas olid ära märgitud ühes teistega ka Eesti Punane Rist ja MTÜ Pagulasabi. Kuna käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida Eesti valmisolekut pagulaste vastuvõtmiseks, oli autori üks peamisi eesmärgi viia uuring läbi erinevate inimgruppide hulgas. See annaks võimaluse luua seoseid või vastupidi, võrrelda erinevusi. Kui autor on senini töös käsitletud nii Eesti elanikkonna hinnangut pagulaste saabumisele, Sotsiaalministeeriumi ja PPA tööd kui ka kohalike omavalitsuste valmisolekut, siis järgnevas kahes peatükis toob töö autor välja ka pagulastega kokkupuutuvate organisatsioonide töö - nendeks on eelmainitud MTÜ Pagulasabi, kellele autor saatis bakalaureusetöö raames vastamiseks küsimustiku ning Eesti Punane Rist, kelle välissuhete juhi Haide Laanemetsaga viis autor läbi intervjuu.

4.3.1 MTÜ Eesti Pagulasabi ja Eesti Punane Rist

Küsimustik, mille autor MTÜ Eesti Pagulasabile (edaspidi ka Pagulasabi) ning Eesti Punasele Ristile 2016. aasta veebruaris edastas ning tagasisidet ootas, oli lühike ja eesmärk oli ühene – selgitada välja Pagulasabi ning Eesti Punase Risti töö ja toetusvõimekuse, mida suudavad organisatsioonid pagulaskriisi taustal abivajajateni tuua.

Töö autor palus MTÜ Eesti Pagulasabi juhatuse esimehel Eero Jansonil kirjeldada organisatsiooni ettevõtmisi ning prioriteete, millest töös pagulastega lähtutakse. Analüüsidest saadud vastuseid, on positiivne märkida, et Pagulasabil on märkimisväärne roll ja valmisolek pagulaste toetamisel ning ühiskonda integreerimisel.

Kuigi Pagulasabis on tööl vabatahtlikud, on Eero Jansonil sõnul huvi abipakkuvate inimeste hulgas suur. Küsimustikule vastamise ajahetkel on väljatoodud vahemik koguni 200-300 vabatahtlikku, kellest 40 koolitatakse välja ka tugiisikuteks. Eero Jansonil sõnul on lisaks vabatahtlikele inimestele märgatavalt suur huvi suur ka ettevõtjate seas, kes pakuvad pagulastele vajadusel töid, mis oma olemuselt on lihtsamad ehk tööle on võimalik asuda kohe peale kohapealset väljaõpet. Vajadusel on valmis Pagulasabi ka ise sobivat töökohta otsima ja tööandjatega kontakteeruma.

Uurides, millised on aga peamised prioriteedid, millele organisatsiooni ja vabatahtlike tegevus on orienteeritud, toob Eero Janson välja järgmised peamised punktid:

- a) vabatahtlike rakendamine väljakoolitatud tugiisikuteks;
- b) tõlkideks;
- c) keeleõpetajateks;
- d) ning sõberperedeks.

Viimane loetelust ehk sõberperede kontseptsioon on Eero Jansonil sõnul alles väljaarendamisel, kuid ülejäänud süsteem järgib suuremas osas juba olemasolevat ning toimivat struktuuri.

Ka Eesti Punasel Ristil (EPR) on valmidus vajadusel pagulastega tegelemiseks. 2016. aasta märtsikuus läbiviidud intervjuul EPR-i välissuhete juhi Haide Laanemetsaga selgus, et organisatsioonil on 268 koolitatud vabatahtlikku esmaabirühma liiget, kes on läbinud paljusid erinevaid koolitusi: „Esmaabi (74 h), psühholoogiline esmaabi (8 h), kadunud inimeste otsingud maastikul (20h), rahvusvahelise humanitaarõiguse alused (8 h), kultuuridevahelised erinevused (16 h), õnnetusjärgne psühhosotsiaalne abi (11 h), baaskoolitus põgenike massilise sisserände korral (16 h),“ loetleb näidetena intervjuueeritav ning lisab, et juhul, kui Eesti peaks silmitsi seisma massilise sisserändega, on kõik koolitatud vabatahtlikud kaasatud hädaolukorra lahendamise plaani. Uurides, millega saab EPR olla abiks, toodi peamiste tegevustena välja: põgenikele nende esimeses vastuvõtukeskuses abi osutamine, (vajadusel) esmaabi osutamine, PPA logistikute poolt tagatud vee ja toidu jagamine, psühhosotsiaalse abi pakkumine, triiaži läbiviimise jälgimine ja abistamine ning abivajajate juures viibimine kuni 72 tunni ulatuses kuni nende üleandmiseni Sotsiaalministeeriumi hallatavatesse majutuskohtadesse.

Võttes arvesse, et Sotsiaalministeeriumi rahvusvahelise kaitse migratsiooni poliitika juhi Triin Raagi sõnul võib Eestisse saabuvate pagulaste hulga suuremisel vajaka jääda

personalist, on positiivne tõdeda, et nii Eesti Punasel Ristil kui MTÜ Eesti Pagulasabil on valmidus antud vallas aidata, kuna aktiivseid vabatahtlikke on palju ja uusi liikmeid üha lisandumas. Ühtlasi on MTÜ Eesti Pagulasabi välja tulnud uudse integreerumisideega, milleks on eelmainitud sõberpered. Kontseptsioon on küll algusjärgus, kuid idee edukal teostamisel on pagulaste ühiskonda lõimumine lihtsam ja mõnevõrra ka kiirem.

4.3.2 Pagulaste vastuvõtmiseks valmisoleku terviseaspektid Eestis

Intervjuu Tervisehoiuameti epidemioloogianõuniku Kuulo Kutsariga (kes on ühtlasi ka Eesti Punase Risti president) viidi läbi 2016. aasta märtsikuus. Autor on antud peatükis uurimusliku fookuse suunanud terviseaspektidele – milline on spetsialisti hinnang pagulaste vastuvõtmise valmiduseks läbi terviseaspektide?

Kokkuvõtvalt võib nentida, et Vabariigi Valitsuse ning ministeeriumite senine tähelepanu, mis on suunatud Eestisse saabuvate pagulaste tervisekontrollile ning võimalikele nakkushaigustele, peaks olema suurem. Intervjueeritava soovitusel peaks rohkem arvestama erinevate haiguste levikuga, nakkushaigustega ning kõige selle vältimiseks tõhustama ja paremini läbi mõtlema tervisega seotud aspekte. Kuigi pagulased läbivad tervisekontrolli kas enne Eestisse saabumist või külastab neid Eestis perearst, soovitab Kuulo Kutsar omaltpoolt, et tervise seisundi kontrolli võiks riik korraldada juba riigipiiril. Taolise soovitusena on andnud ka Maailma Terviseorganisatsioon. Kõige olulisem on Kutsari hinnangul pagulaste terviseprobleemid ja haigused teha varakult kindlaks, et kaitsta oma elanikkonda ohtlike ja võimalike uute nakkushaiguste eest. Ühtlasi hoiatab intervjueeritav, et Eesti peaks kindlasti olema valmis juhuks, kui pagulased toovad riiki selliseid haiguseid, mis võivad põhjustada haiguspuhanguid või koguni epideemiaid.

4.4. Järeldused ja ettepanekud

Uuringu käigus läbiviidud kõigi nelja intervjuu tulemina on positiivne välja tuua, et asutustevaheline koostöö on toimiv ja orienteeritud ühistele eesmärkidele, milleks on Eestisse saabuvate pagulaste ühiskonda lõimumine. Väga sihipärast tööd teeb sealjuures nii Sotsiaalministeerium kui organisatsioonidena Pagulasabi ja EPR, kelle kõigi võimekus on ajas kasvav.

Politsei- ja Piirivalveameti töö pagulastega on piiritletud ja põhjalik - oluliseks peetakse, et isik, kes Eestisse saabub oleks tuvastatud ning võimeline meie ühiskonda integreeruma. PPA peab tähtsaks sisejulgeoleku kindlustamist ning läbi ametnike koolitamiste ning ressursside koondamiste on PPA arvestanud ka variandiga, et pagulasi võib Eestisse saabuda oodatust rohkem.

Nii PPA kui Sotsiaalministeerium teevad koostööd paljude teiste erinevate asutustega, mis on autori hinnangul positiivne, kuna ühine koostöö aitab eesmärgi paremini saavutada, õppida üksteise kogemustest, kuivõrd aitab ka paremini ära tunda kitsaskohti ja seeläbi võivad sündida uued ideed või paremad lahendused.

Küsimustiku tulemused, mille autor saatis kohalike omavalitsustele on sarnased rahva seas läbiviidud ankeetküsitlusele. Oluliseimaks märksõnadeks on kommunikatsioon ja informatiivsus.

Uuringus läbiviidud intervjuude ja küsimustike analüüsist lähtuvalt on autoripoolsed ettepanekud järgnevad:

- a) Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumite jagatav info kohalikele omavalitsustele üle Eesti peab olema veelgi vahetum ja informatiivsem ja arvestades vene rahvusest elanike osakaalu (nt Ida-Virumaal, Paldiskis jt) võiks informatsioon olla kakskeelne: eesti ja vene keeles;
- b) eelneva punkti täitmisel on tõenäosus, et suureneb vabatahtlike inimeste hulk, keda kaasata erinevatesse pagulastega seonduvatesse protsessidesse (hetkel on Sotsiaalministeeriumi hinnangul personali ning vabatahtlike hulk massilise sisserände korral ebapiisav);
- c) peab suunama suurema tähelepanu terviseaspektidele (ükski uuring ei ole senini analüüsinud pagulaste saabumisega kaasnevat võimalikke terviseriske ning nakkushaiguste ohte).

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö fookuses oli uurida, milline on Eesti valmisolek pagulaste vastuvõtmiseks. Töö autor soovis välja selgitada, milline on erinevate asutuste valmisolek ning kui avatud on Eesti elanikkond võõrkultuurile - kas ja millisel määral ollakse valmis kaasa aitama ka pagulaste integratsiooni hõlbustamisele. Uuringu teostamiseks viis autor läbi veebipõhise ankeetküsitluse, millele vastuseid laekus 210 ning intervjuud esindajatega Sotsiaalministeeriumist, Politsei- ja Piirivalveametist, Tervisehoiuametist, Eesti Punasest Ristist ning saatis lisaks küsimustikud Eesti Pagulasabi MTÜ-le ja kohalikele omavalitsusasutustele.

Uuringu esimesest osast ehk ankeetküsitluse tulemustest nähtub, et pagulaste Eestisse saabumisse suhtub kohalik elanikkond pigem halvasti. Negatiivselt meelestatuse peamised põhjused peituvad inimeste hirmudes. Kuigi enamus vastanutest peab Eestit elamiseks väga turvaliseks kohaks, kardetakse, et pagulaste saabumisega kaasnevad drastilised muutused senises kultuuriruumis. Kardetakse, et ei suudeta eristada tõelisi abivajajaid majandus- ja mugavusimmigrantidest või kriminaalidest ning seetõttu peetakse tõenäoliseks islami invasiooni, kuritegevuse kasvu ning lõpptulemina tugevat kultuuride segunemist, mis aastakümnete jooksul viib Eesti kultuuri ja tavade hääbumiseni. Taoliste hirmude tõttu arvab enamus küsitluses osalejaid, et Eesti ühiskonda lõimumine ei oleks kuigi tulemuslik. Vaid ¼ küsimustikule vastanutest oleksid nõus pagulasi kohanemisetapi ajal toetama ehk vajadusel suhtlema ametiasutustega, õpetama eesti keelt ning tutvustama kohalikku eluolu, kultuuri ja kombeid.

Uurimusliku osa teises peatükis viis autor läbi intervjuud erinevate asutustega. Intervjuude ning küsimustike vastuseid analüüsid on positiivne märkida, et kuigi massilise sisserände korral võib probleemseks osutada nii Sotsiaalministeeriumi kui PPA piisav personali olemasolu, on asutuste võimekus ajas kasvav ning arvestatavaks abistavaks jõuks riiklikele struktuuridele võib pidada nii Eesti Pagulasabi MTÜ-d kui Eesti Punast Risti, kelle mõlema liikmelisus ning vabatahtlike hulk on samuti ajas kasvav.

Alljärgnevalt toob töö autor välja peamised ankeetküsitluse analüüsist ning intervjuude ja küsimustike tulemustest lähtuvad järeldused ning ettepanekud, mille realiseerimisel suureneks loodetavasti sallivus ühiskonnas ja suureneks ka inimeste soov ja valmidus aidata pagulastel Eesti ühiskonda lõimuda:

1. Esiteks peab tegema ühiskonnas laiemat ennetus- ning teavitustööd. Rahvas üle Eesti peab olema rohkem informeeritud. Inimesed peavad teadma, kes siia tulevad, kust nad tulevad ja miks nad tulevad. Süsteemi läbipaistvus tekitab usaldust.
2. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumite jagatav info kohalikele omavalitsustele üle Eesti peab olema veelgi vahetum ja informatiivsem ning arvestades vene rahvusest elanike osakaalu (nt Ida-Virumaal, Paldiskis jt) võiks informatsioon olla kakskeelne: eesti ja vene keeles.
3. Võtmesõna on kommunikatsioon, sest see loob inimestes usaldust ning on omakorda peegeldav lõimumise protsessis. Teadmised ja teadlikkus taandavad hirme ja suureneb sallivus.
4. Abiks oleks, kui riik suudaks elanikele tagada vahetu seisukorra ja ülevaate nii riigi kui Euroopa Liidu tasandil. Näiteks valitsus.ee veebilehel on ülevaade pagulastemaatikast ning 2015-2016 aastate ajakava, mis sisaldab aktuaalset infot ning on pidevalt täiendamisel, kuid kui paljud on taolisest informatsiooni olemasolust teadlikud ning paljudeni see jõuab? Riik peab enda kanda võtma suurema rolli kommunikatsiooni edastamisel.
5. Välja peab töötama senisest intensiivsemad integratsioonimeetmed, kujundama pagulastele Eesti ühiskonda lõimumise ulatusliku programmi, millesse oleks võimalik kaasata ka see osa elanikkonnast, kes on valmis pagulasi kohanemisetapi ajal toetama. Hästitoimivate integratsioonimeetmete väljatöötamisel tuleb kindlasti arvestada tulevikuperspektiive ning arvestada ka variandiga, et pagulasi võib lähiaastate jooksul saabuda Eestisse oodatust kordades rohkem. Nii tegevuskavad kui integratsioonimeetmed peavad olema realselt elluviidavad.
6. Naaberriikidelt ning nende kogemustest pagulastega on õppida palju. Seda peaks arvestama lõimumisprobleemi kitsaskohtade parandamisel ja integratsioonimeetmete arendamisel.
7. Suurema tähelepanu peab suunama terviseaspektidele (ükski uuring ei ole senini analüüsinud pagulaste saabumisega kaasnevaid võimalikke terviseriske ja nakkushaiguseid).

Kokkuvõtvalt võib lisada, et pagulas- ning sisserändeteemadel tuleks astuda rahvaga avatumasse arutellu, kuna usaldus riigi vastu tekib vaid siis, kui inimestel on piisav ülevaade

olukorrast ja teadmised riigi strateegiatest ning võimalustest kõigega toime tulla. Ja läbi kõige eelneva tekib inimestes ka valmidus ja soov panustada integratsiooni soodustamisse.

VIIDATUD ALLIKAD

- Boswell, C., Geddes, A. (2011). Migration and mobility in the European Union. United Kingdom: Palgrave MacMillan
- Bretell, B. C., Hollifield, J. F. (2015). Migration Theory. 3rd ed. New York: Routledge.
- Castles, S., Miller, M. J. (2009). The age of migration. International population movements in the modern world. 4th ed. United Kingdom: Palgrave MacMillan.
- Collier, P. (2013). Exodus: How migration is changing our world. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Eesti ühiskonna integratsiooni monitoring 2015. (2015). Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 562/2006. ELT.
[WWW] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R0562&rid=2> (27.02.2016)
- Euroopa rände tegevuskava. (13.05.2015). Euroopa Komisjoni pressiteade.
[WWW] http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/backgroundinformation/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_et.pdf (27.02.2016)
- Euroopa varjupaiga-, piiri- ja sisserändeõiguse käsiraamat: väljaanne 2014. (2015). Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
- Eurostat. (2016). Eurostat news release 44/2016 – 4.märts – 2016
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (01.04.2016)
- Ibrus, K. (2016). Soome siseminister: Meilt keelduva vastuse saanud pagulased võivad Euroopa peale ära kaduda. - Eesti Päevaleht, 16. veebruar.
[WWW] <http://epl.delfi.ee/news/eesti/soome-siseminister-meilt-keelduva-vastuse-saanud-pagulased-voivad-euroopa-peale-ara-kaduda?id=73689315> (09.03.2016)
- Kultuuriline mitmekesisus ja lõimumine. Kultuuriministeerium.
[WWW] <http://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/kultuuriline-mitmekesisus-ja-loimumine> (02.04.2016)

- Milliseid muudatusi tõi Lissaboni leping? (26.01.2016). Euroopa Liidu Infokeskus. [WWW] http://elik.nlib.ee/k-v-andmebaas/?kv_id=1082 (17.03.2016)
- OECD (2015), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. [WWW] <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2015-en> (05.03.2016)
- Opening the door? Immigration and integration in the European Union. (2012). Brussels: Centre for European Studies.
- Pagulased Eestis. (04.04.2016) Vabariigi Valitsus. [WWW] <https://valitsus.ee/et/pagulased> (28.02.2016)
- Põhifaktid. (04.04.2016) Vabariigi Valitsus. [WWW] <https://valitsus.ee/et/pagulased> (28.02.2016)
- Rahvusvähemused ja lõimumispoliitika Eestis. SA Inimõiguste Keskus. [WWW] <http://humanrights.ee/inimoiguste-aruanne-2/inimoigused-eestis-2014-2015/rahvusvahemused-ja-loimumispoliitika-eestis/> (02.04.2016)
- Roos, C. (2013). The EU and Immigration Policies. Cracks in the Walls of Fortress Europe. United Kingdom: Palgrave MacMillan.
- Teder, M., Kaukvere, T. (2016). Rõivas: Keegi ei saada Albaania perekonda Eestist välja. - Postimees, 28. jaanuar. [WWW] <http://www.postimees.ee/3485659/roivas-keegi-ei-saada-albaania-perekonda-eestist-valja> (09.03.2016)
- Uus algus. Pagulaste lõimumine Rootsis on ajaküsimus. (2013). Sweden: The UN Refugee Agency (UNCHR)
- Valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“. (2015). Tallinn: Kultuuriministeerium.
- Varjupaiga aastaraamat 2014. (2015). Tallinn: MTÜ Eesti Pagulasabi.
- Varjupaiga õigus ja Euroopa Liit. (Nr 7/29.05.2015). Riigikogu kantselei õigus- ja analüüsiosakond. [WWW] http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_7_2015.pdf (20.02.2016)

SUMMARY

PREPAREDNESS OF RECEPTION OF REFUGEES IN ESTONIA

Kirill-Kevin Kabi

The focus of the present bachelor's thesis was to study the preparedness of Estonia, regarding the receipt of refugees. The author of the thesis tried to find out the extent of preparedness of different institutions and the openness of the Estonian population, regarding the foreign culture – if and on which extent the people are ready to facilitate the integration of refugees. The study was performed on the basis of online questionnaires with 210 responses and interviews with Ministry of Social Affairs, Police and Border Guard Board, Health Board, Estonian Red Cross, the additional questionnaires were sent to the Estonian Refugee Council NGO and local municipalities.

It became clear from the first part of study ie online questionnaire that the local population's standpoint, regarding the receipt of refugees in Estonia is rather negative. The main reason of negative attitude lies in the fear of people. Despite the fact that most of respondents find that Estonia is very safe for living, they are afraid of drastic changes of present cultural environment. It is afraid of that the real needs cannot be distinguished from refugees on the economical or comfort reasons or criminals and because of that it has been found the invasion of islam, the growth of criminality and in final result the strong mixture of cultures highly probable, leading to the perishing of Estonian culture and traditions during following decades. Due to of such fears the most of respondents believe that the integration of refugees into the Estonian society would not be very productive. Only ¼ of respondents would be agreed to support the refugees during the adaptation phase ie to communicate with

authorities in the case of need, teach the Estonian and to introduce the local conditions, culture and traditions.

In the second chapter of the study the author conducted the interviews with different authorities. In analyzing the responses of interviews and questionnaires, it has been found favourable that even the insufficient personnel of both Ministry of Social Affairs and Police and Border Guard Board may be subject in the case of massive immigration, the capability of authorities is continuously growing and Estonian Refugee Council NGO and Estonian Red Cross can be found to be eligible support to the authorities and their membership and number of volunteers are growing continuously as well.

In following there are the main conclusions and proposals from the analysis of online questionnaires and results of interviews and questionnaires. The realization of these proposals would hopefully increase the tolerability in the society and the willingness and readiness of people to integrate the refugees into the Estonian society:

1. First of all, the more expanded preventive and media support in the society is needed. People over the Estonia have to be better informed. People need to know, who are coming here, from where they are coming and why. The transparency of the system creates the confidence.
2. The information from the Government and ministries to the local authorities over the Estonia should be more immediate, informative and bilingual (in Estonian and Russian), taking into account the relative importance of Russian population (eg in Ida-Virumaa and Paldiski).
3. The keyword is the communication, which is creating the trust in the people and is reflective in the process of integration. The knowledge and awareness reduce the fears and increase the tolerance.
4. It would be helpful, if the state could guarantee to the population the immediate picture about the situation and the overviews both on local and European levels. For example, on the website of valitsus.ee it can be found the overview on the topic of refugees and the time-schedule of 2015-2016, containing the actual information; the website is being renewed continuously. But how many people are aware about the availability of such kind of information and how many of these can reach it? The state has to take the major role in the communication.

5. The more intensive integration measures have to be elaborated, the extensive program of the integration of refugees into the Estonian society has to be created, involving the part of population, which has readiness to support the refugees during their adaptation phase. During the elaboration of the working integration measures it have to be taken into account the future perspectives and the possibility that there may arrive many more of refugees to Estonia than it has been expected for the proximate years. Both activity plans and integration measures have to be applicable in reality.

6. We have a lot of to learn from the experiences with refugees of our neighbour countries. This should be taken into account in the correction of systematic bottlenecks of integration problem and in the development of integration measures.

7. More attention should be drawn on the aspects of health (there are no studies about the health risks and infectious diseases, connected with the arrival of refugees).

For summarizing, more open-minded discussion with the population on the topics of refugees and immigration should be conducted. The trust against the state can be created only in the presence of sufficient overview about the situation and knowledge about the administrative strategies and possibilities to arrange everything. All this will create the readiness and wish of the population to contribute into the promotion of integration.

LISAD

Lisa 1. Küsitluse näidis

Kui tihti reisite/viibite välismaal?

1 kord 10 aasta jooksul 1 kord 5 aasta jooksul 1 kord aastas mitu korda aastas või tihedamini

Mida arvate Eesti ja erinevate rahvuste lõimumisest?

- Rikastab kultuure
- Kätkeb ohtu kultuuride hajumisele
- Ei arva midagi

Muu arvamus:

Kas olete kursis erinevate maade kultuuri, uskumuste ja kommetega?

- Jah, tean päris palju
- Üht-teist tean, kuid mitte väga
- Ei ole kursis

Kas Eesti on valmis pagulasi vastu võtma?

Jah ei oska öelda ei

Kui vastasite ei, palun põhjendage paari sõnaga miks

Kas EL kvoodisüsteem on lahendus pagulaskriisile?

Jah ei võimalik, aeg näitab ei oska öelda

Kuidas suhtute pagulaste Eestisse saabumisse?

Väga hästi hästi neutraalselt pigem halvasti väga halvasti

Kui palju pagulasi võiks Eesti lähiajal vastu võtta?

Alla 500 500-700 700-1000 üle 1000 nii palju, kui vaja

Kas Valitsuse poolt elanikele jagatud informatsiooni pagulasteemal on olnud Teie arvates

liialt palju piisavalt puudulikult

Muu vastus, palun täpsustage

Kas Eesti on turvaline paik, kus elada?

Jah pigem ei ei ei oska öelda

Kas on hirme seoses pagulaste saabumisega Eestisse?

Jah ei

Kui vastasite jah, mis võib olla hirmu põhjuseks?

Hirm võõra kultuuri/kommete ees meedia kujundus sündmused teistes riikides võõrad haigused võimalik kuritegevuse kasv ei oska öelda

Muu põhjus:

Kas teie arvates on pagulastel eeldused integreerumaks meie ühiskonda?

Jah pigem jah ei pigem ei

Kas oleksite ise valmis inimesi vabatahtlikult abistama Eesti ühiskonda integreerumisel?

Jah ei

Kui vastasite jah, palun märkige järgnevalt millisel määral:

Võiksin õpetada eesti keelt

Jah, kindlasti võib-olla kindlasti mitte

Võiksin aidata
suhelda
ametiasutustega

Jah, kindlasti võib-olla kindlasti mitte

Võiksin abistada
majutamisel

Jah, kindlasti võib-olla kindlasti mitte

Võiksin tutvustada
Eesti eluolu ja
kultuuri

Jah, kindlasti võib-olla kindlasti mitte

Minu vanus

Alla 18 18-25 26-35 36-45 46-60 üle 60

Sugu

Mees Naine

Haridus

Põhiharidus keskharidus kõrgharidus

Keeltest valdan

eesti keelt vene keelt inglise keelt prantsuse keelt saksa keelt

Valdan lisaks:

Omapoolsed
teemapõhised
märkused/arvamused